

Izujesće o radu pravobraniteljice za djecu 2016. Sažetak

Zagreb, ožujak 2017.

Ilustracija s plakata za izložbu radova učenika Škole za primijenjenu umjetnost iz Rijeke, „POZNAJEM I POŠTUJEM DJEČJA PRAVA“, Mala kuća dječjih prava, Zagreb, Teslina 10, 18. studenoga 2016. - 1. studenoga 2017.

Ilustracija na naslovnoj stranici:

Iz kalendara pravobraniteljice za djecu za 2017. godinu „Poznajem i poštujem dječja prava“, koji su osmislili i oblikovali učenici Škole za primijenjenu umjetnost u Rijeci. Autorica: učenica Sanja Prelužić, mentorica: Laura Herceg, mag. educ. art.

Sadržaj

1	UVOD	4
2	PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	7
2.1	Osobna prava	8
2.1.1	Statusna prava	8
2.1.2	Pravo na privatnost	9
2.1.3	Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	9
2.1.4	Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	12
2.2	Prava djece kao članova društvene zajednice	14
2.3	Obrazovna prava	14
2.4	Zdravstvena prava	17
2.5	Socijalna i ekonomska prava	18
2.5.1	Socijalna prava	18
2.5.2	Ekonomska prava	18
2.6	Kulturna prava, slobodno vrijeme i sport	19
2.7	Pravosudno zaštitna prava	20
2.7.1	Zaštita djeteta žrtve i svjedoka	20
2.7.2	Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom	21
2.8	Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje	21
2.9	Diskriminacija	22
2.10	Ostala prava i nenadležnost	22
3	MREŽA MLADIH SAVJETNIKA (MMS) - DJEČJE SUDJELOVANJE	23
4	IZDVOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE	23
	(Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece)	
4.1	Prava djece pripadnika nacionalnih manjina	23
4.2	Prava djece s problemima u ponašanju	24
4.3	Prava djece čiji su roditelji u zatvoru	24
4.4	Godišnja konferencija mreže <i>Children of Prisoners Europe</i> - COPE	24
4.5	Mediji i zaštita dječjih prava	25
4.6	Djeca u pokretu	25
4.7	Diseminacija međunarodnih dokumenata o pravima djece	26
4.8	Udruge i zaštita dječjih prava - prijedlozi poboljšanja	26
5	PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	27
6	NORMATIVNE AKTIVNOSTI	27
7	ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI	27
8	OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA	28
9	OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE ZA ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE	28
10	SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM	29
11	MEĐUNARODNA SURADNJA	29
12	OSTALE AKTIVNOSTI REGIONALNIH I SREDIŠNJEG UREDA	29
13	USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE	30
14	ZAKLJUČAK	30

1. Uvod

Pravobraniteljica za djecu Izvješće o radu za 2016. godinu podnosi temeljem članka 18. Zakona o pravobranitelju za djecu. Izvješće prikazuje rad i aktivnosti pravobraniteljice te iznosi i analizira podatke o prijavljenim povredama dječjih prava tijekom protekle godine. U užem smislu riječ je, dakle, o izvješću o radu pravobraniteljice. No, kao i proteklih godina, u opsežnom tekstu izvješće predstavlja neusporedivo više od sadržaja koji se uobičajeno podrazumijeva pod pojmom „izvješća o radu“ koje je pravobraniteljica dužna izraditi temeljem zakona. Ono je, naime, kombinacija izvješća o radu u užem smislu, kao i izvješća o stanju prava djece u Republici Hrvatskoj.

Dio izvješća koji se odnosi na stanje dječjih prava u RH rezultat je sinteze podataka dobivenih primarno iz prijava povreda prava pravobraniteljici za djecu, ali i podataka drugih institucija i subjekata te neposrednih saznanja stečenih u obilascima i kontaktima s djecom i odraslima. Pravobraniteljica informacije o stanju i razvoju dječjih prava u svijetu, primarno u Europi što je relevantno i za praćenje u Republici Hrvatskoj, dobiva i kroz članstvo i aktivno sudjelovanje u međunarodnim udruženjima: Europskoj mreži pravobranitelja za djecu - ENOC, Mreži pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe - CRONSEE te mrežama Eurochild i COPE, kao i kroz suradnju s drugim tijelima za zaštitu ljudskih prava i prava djece, poput UN-ovog Odbora za prava djeteta, Vijeća Europe, Europske komisije i Europskog parlamenta. Velika nam je potpora i stalna, vrlo kvalitetna suradnja s UNICEF-ovim uredom za Hrvatsku, kao i mnogim organizacijama civilnog društva, od kojih dobivamo vrijedne informacije o stanju prava djece i poteškoćama „na terenu“.

Način izrade i prikaz podataka slijede metodologiju koja je korištena i proteklih godina. U tekstu se koriste akronimi i kratice objašnjene u legendi na kraju izvješća. Radi lakše čitljivosti riječi i izrazi u tekstu podjednako se odnose i na ženski i na muški spol.

Tijekom 2016. razmatrano je ukupno 1876 pojedinačnih povreda prava djece, a u taj broj su uključeni i slučajevi iz prethodnih godina. U 2016. zaprimljeno je 1558 novih prijava povreda prava djece, što je nešto više nego u prethodnoj godini, a postupalo se i u 318 predmeta koji su, kao aktivni predmeti, preneseni iz prethodnih godina. Pojedinačne prijave, slično kao i dosadašnjih godina, najviše su se odnosile na probleme u ostvarivanju roditeljske skrbi (343), zatim na povrede obrazovnih prava (296), na zaštitu djece od nasilja i zanemarivanja (272) te na zdravstvena prava (161).

Osim u slučajevima pojedinačnih povreda prava pravobraniteljica je u 2016. godini postupala i u 956 općih inicijativa za zaštitu prava djece i drugim aktivnostima. Cijelo izvješće, kao i njegov sažetak, dostupno je na web stranici www.dijete.hr u rubrici Izvješća o radu Pravobranitelja za djecu.

Izveštajno razdoblje za 2016. godinu obilježeno je nizom događaja, od kojih su neki uvjetovani događajima u dijelu Europe i svijeta koji su se reflektirali i na području Hrvatske zahtijevajući zaštitu djece i aktivnosti Pravobranitelja za djecu. Pri tome primarno mislimo i na daljnje nužno praćenje i zaštitu prava djece u pokretu, posebice djece bez pratnje, u tijeku „izbjegličkoga vala“. Kriza, naime, nije prestala, a posve je neizvjesno i hoće li se, kada i kako zaustaviti te što će biti s povratom migranata iz zemalja zapadne Europe. U tom kontekstu, u Hrvatskoj sve važnije pitanje postaje integracija i obrazovanje djece u pokretu, posebice djece bez pratnje. Navedena tema i dalje je jedna od najaktualnijih u kontekstu zaštite djece i njihovih prava te je predmet rasprava i zaključaka brojnih, mahom europskih skupova na kojima je sudjelovala ili će sudjelovati i pravobraniteljica za djecu RH.

Rad pravobraniteljice za djecu u 2016. godini obilježila je intenzivna i kvalitetna međunarodna suradnja, te organizacija i domaćinstvo velikog međunarodnog skupa mreže COPE-a (mreže organizacija i institucija koje se bave zaštitom djece čiji su roditelji u zatvoru) u svibnju 2016. godine. Među gostima konferencije s gotovo više od 200 sudionika, uz brojne domaće stručnjake i predstavnike institucija, akademske zajednice i civilnog društva, bili su i članovi Odbora za prava djeteta UN-a te predstavnici

Europske komisije i Vijeća Europe. Ponosni smo na ocjenu da je, uz obilježavanje desetogodišnjice postojanja mreže, ova konferencija ocijenjena kao jedna od najuspješnijih, kao i na činjenicu da je rad hrvatskog pravobranitelja za djecu na ovom području prepoznat kao jedan od primjera kontinuirano dobre prakse.

U smislu jačanja i nastavka međunarodne suradnje pravobraniteljica je sa svojim suradnicima i u ovom izvještajnom razdoblju aktivno sudjelovala te predstavljala Republiku Hrvatsku u okviru ENOC-a (Europska mreža pravobranitelja za djecu). Godišnja konferencija održana je u Litvi, a tema je bila inkluzivno obrazovanje djece. Također, kao članica Mreže pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe - CRON-SEE, pravobraniteljica je sa svojim suradnicima aktivno sudjelovala u radu ovogodišnje konferencije održane u Skopju, u prosincu 2016. godine. Tema je bila, upravo spomenuta zaštita djece u pokretu, posebice djece bez pratnje.

U ovom izvještajnom razdoblju nastavljamo istraživanja o stanju prava djece u Republici Hrvatskoj, u različitim područjima. Naime, potpuno smo svjesni činjenice da se u zaštiti prava djece, vrlo često donose ocjene i zaključci bez objektivne, na podacima i istraživanjima utemeljene i stručne rasprave. Stoga smo u 2016. godini proveli istraživanje o ostvarivanju podrške učenicima s teškoćama u razvoju putem pomoćnika u nastavi/stručnih komunikacijskih posrednika u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj, a također smo nastavili višegodišnje istraživanje o kretanju broja djece i mladih na smještaju, organiziranom stanovanju i boravku u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centrima za pružanje usluga u zajednici. Osim toga, u suradnji s drugim stručnjacima nastavljamo istraživati područje participacije djece u školi, što smo zajedno s djecom iz naše Mreže mladih savjetnika (MMS) započeli prije nekoliko godina. Cilj nam je, u okviru financijskih mogućnosti, i nadalje nastaviti raditi u području istraživanja o stanju prava djece, o participaciji djece u društvu te iskoristiti navedene podatke u prijedlozima za poboljšanje sustava zaštite prava djece u Hrvatskoj.

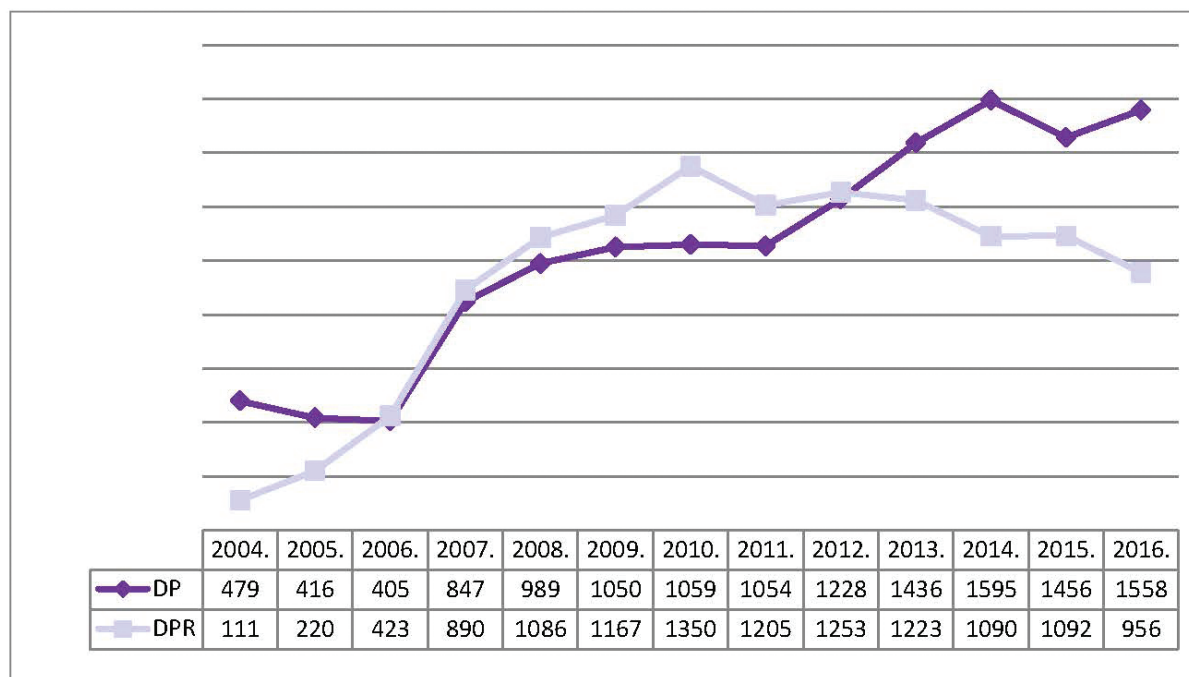
Najdraži dio rada pravobraniteljici za djecu, trajno i nadalje, ostaju susreti i druženja s djecom na području cijele Hrvatske. S ponosom ističemo nastavak rada Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu - MMS. Ovo izvještajno razdoblje bilo je obilježeno izradom i iznimno dobro medijski popraćenoj promocijom MMS-ove Strategije protiv vršnjačkoga nasilja „Stop tišini koja boli!“, koju su izradili članovi MMS-a. Strategija se odnosi na borbu protiv i zaštitu djece od, primarno psihičkog nasilja, izoliranja i isključivanja među djecom. Tu vrstu nasilja djeca prepoznaju kao sveprisutnu, ali ipak nedovoljno osvijestenu u društvu. Ne prebacujući time odgovornost za zaštitu od nasilja na djecu, osobito smo ponosni na činjenicu da su upravo djeca, članovi MMS-a, izradila ovu Strategiju, kao i na njihove poruke upućene odraslima. Pravobraniteljica je ovu Strategiju MMS-a uputila nadležnim institucijama kao svojevrsne preporuke.

I u ovom izvještajnom razdoblju, vrlo slično kao i godinama do sada, pravobraniteljica za djecu je ustrajno, jasno i javno isticala nužnost zaštite djece od svih oblika manipulacije. A manipulacije je bilo od odraslih, u svim sferama života. Povrede prava djece, deklarativno pozivanje na sudjelovanje djece u javnom životu, a sa stvarnim ciljem postizanja osobnih, društvenih ili političkih interesa odraslih, osuđivali smo i podsjećali na stvarno značenje i ciljeve participacije djece u društvu. U tom smislu, kao i prošlih godina, zbog nužnosti objektivne, u međunarodnim dokumentima i propisima utemeljene zaštite prava djece, pravobraniteljica podsjeća na važnost i nužnost jačanja institucije i neovisnog položaja pravobranitelja za djecu.

U ovom, uvodnom dijelu istaknuli smo samo neke od mnogih aspekata rada pravobraniteljice za djecu u 2016. godini. Cjeloviti prikaz rada, ali i stanja prava djece u Republici Hrvatskoj po posebnim područjima, kršenje prava, područja posebne zabrinutosti i/ili preporuka za unapređenje sustava zaštite prava djece sadržani su u izvješću koje je pred vama.

Pravobraniteljica za djecu
Dr. sc. Ivana Milas Klarić

Broj prijava pojedinačnih povreda prava djece (DP) i općih inicijativa (DPR) od 2004. do 2016.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece od 2005. do 2016.

Prijave pojedinačnih povreda prava	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Osobna prava	282	244	557	635	625	687	636	753	701	742	702	711
Prava djece kao članova društvene zajednice	2	4	13	13	13	11	6	11	11	12	12	29
Obrazovna prava	31	56	105	121	187	153	159	161	262	273	239	296
Zdravstvena prava	15	10	22	32	35	21	25	28	107	257	184	161
Socijalna prava	23	14	26	31	48	29	43	42	55	60	42	39
Ekonomska prava	26	9	57	56	55	72	79	93	90	77	77	87
Kulturna prava	2	7	11	15	11	10	8	19	26	22	37	23
Pravosudno-zaštitna prava	4	17	30	37	33	38	55	61	81	62	67	96
Sigurnost i zaštita djece					12	12	15	13	25	26	36	51
Diskriminacija					3	3	6	16	25	24	20	18
Nenadležnost					22	19	16	26	42	38	39	41
Ostalo	31	44	26	49	6	4	6	5	11	2	1	6
UKUPNO	416	405	847	989	1050	1059	1054	1228	1436	1595	1456	1558

2 Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Pravobraniteljica za djecu je tijekom 2016. godine zaprimila ukupno 1558 prijava, pritužbi, upita i zahtjeva vezano uz povrede pojedinačnih prava djece. Uz te predmete Ured pravobraniteljice je postupao i u 318 slučajeva koji su, kao aktivni predmeti, preneseni iz prethodnih razdoblja, budući da složenost i specifičnost problematike zahtijeva višegodišnje praćenje. Ovo osobito dolazi do izražaja u domeni obiteljskih odnosa u situacijama visokokonfliktnih raspada obiteljske zajednice. Višegodišnje praćenje često je prisutno i u području zaštite djece od nasilja i zanemarivanja te u području obrazovanja. Osim navedenoga broja pojedinačnih predmeta ostvareno je i više od dvije tisuće jednokratnih pružanja informacija i savjeta u neposrednom telefonskom ili osobnom kontaktu „uživo“ sa strankama, koja nisu zahtijevala daljnje postupanje.

U najvećem broju Uredu su se obraćali roditelji djece (906) i to majke u 561 slučaju, očevi u 272, a oba roditelja zajedno u 73 slučaja. Djeca su nam se osobno obratila u 35 slučajeva prijavljujući narušavanja njihove privatnosti u medijima, zlostavljajuće ponašanje roditelja, neprimjereno ponašanje susjeda, tražeći promjenu udomiteljske obitelji ili izražavajući želju za ostankom u obitelji u postupcima oduzimanja prava roditeljima da žive s djetetom. Djeca su nam se obraćala i u postupcima visokokonfliktnih odnosa roditelja tražeći da se poštuje njihovo mišljenje o tome s kojim roditeljem žele živjeti, vezano uz dinamiku susreta i druženja s drugim roditeljem ili kod promjene prezimena. Neka djeca obraćala su nam se zbog obiteljskih problema tražeći savjet i podršku. Povod za obraćanja djece bili su i prigovori na postupanje profesora koje su djeca doživjela nepravednim, nerazumijevanje i neodgovarajući pristup prema djetetu s ADHD-om od strane djelatnika škole te strah od mogućeg „izbacivanja“ učenika iz škole.

Institucije su nam se obratile u 264 slučaja, najviše vezano uz zdravstvena prava djece (104), a najčešće je riječ o *Sanitarnoj inspekciji* Ministarstva zdravstva koja nam je prijavljivala slučajeve roditeljskog odbijanja obveznog cijepljenja djece. Prijave smo primali i od djetetovih srodnika (73), susjeda (12), a u velikom broju primili smo i anonimne prijave (57). Anonimni prijavitelji najčešće su prijavljivali nasilje nad djecom i zanemarivanje. Obraćali su nam se i zainteresirani pojedinci i nevladine udruge (168) ukazujući na pojedina područja kršenja prava djece.

Povrede pojedinačnih prava djece

POJEDINAČNA PRAVA	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta zaprimljenih u 2016.	Broj djece u 2016.	
				Grupa djece
Osobna prava-ukupno	197	711	998	37
Prava djece kao članova društvene zajednice	0	29	25	10
Obrazovna prava	35	296	253	74
Zdravstvena prava	6	161	150	14
Socijalna prava	10	39	56	
Ekonomska prava	20	87	120	10
Kulturna prava	10	23	19	8
Pravosudno-zaštitna prava	14	96	121	8
Sigurnost i zaštita djece	17	51	21	34
Diskriminacija	4	18	11	7
Nenadležnost	4	41	39	5
Ostala prava	1	6	5	1
UKUPNO	318	1558	1818	208

2.1 Osobna prava

Zaprimili smo ukupno 711 obraćanja stranaka vezanih uz ostvarivanje osobnih prava djece prikazanih u priloženoj tablici. Najveći broj tih obraćanja (343) odnosio se na pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb. Po brojnosti slijede prijave povreda prava na zaštitu od nasilja (197), zanemarivanje (75), povrede prava na djetetovu privatnost (56), pravo na prijavu rođenja (12), udomiteljstvo (11), posvojenje (5), skrbništvo (4), saznanje vlastitog podrijetla (3), pravo na osobno ime (2), ostala osobna prava (2), a jedna prijava odnosila se na pravo na život. Osim toga, u praćenju je bilo i 197 slučajeva povreda prava prenesenih iz prethodnih godina, koje su se u najvećem broju odnosile na pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb (122) te na zaštitu od nasilja (49). Veliki broj predmeta koji se prate iz prijašnjih godina generalni je pokazatelj nefunkcioniranja sustava zaštite prava djece i dugotrajnosti postupaka.

Osobna prava

OSOBNA PRAVA	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj zaprimljenih predmeta 2016.	Broj djece u 2016.	
				Grupa djece
Pravo na život	2	1	1	
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	2	3	3	
Pravo na prijavu rođenja	2	12	16	2
Pravo na osobno ime	1	2	8	
Pravo na stjecanje državljanstva	0	0		
Pravo na očuvanje osobnosti	0	0		
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	122	343	474	5
Posvojenje	0	5	5	
Pravo na zaštitu od nasilja	49	197	288	17
Zanemarivanje	14	75	114	5
Skrbništvo	1	4	7	
Udomiteljstvo	1	11	13	
Pravo na djetetovu privatnost	3	56	66	8
Ostalo	0	2	3	
UKUPNO	197	711	998	37

2.1.1 Statusna prava

U području ostvarivanja statusnih prava djece obraćali su nam se roditelji ukazujući na probleme u vezi s utvrđivanjem ili osporavanjem očinstva, ostvarivanjem prava na osobne dokumente djeteta te reguliranjem djetetovog boravišnog statusa. Žale se i na postupak izdavanja **osobnih dokumenata za dijete**, poput putovnice ili osobne iskaznice, zato što se posebnim propisima zahtijeva da u postupku sudjeluju oba roditelja, što, u slučaju kad su odnosi između roditelja narušeni, znatno otežava ostvarivanje prava djeteta. Građani stranog državljanstva pritužuju se na **reguliranje boravišnog statusa** u RH, a najčešće je riječ o obiteljima koje zajedno s djecom dugu niz godina žive u RH ilegalno. Djeca u tim obiteljima rođena su u Hrvatskoj, integrirana u društvo i Hrvatsku smatraju svojom domovinom, ali su zbog nereguliranog statusa i neposjedovanja važećih isprava uskraćena u mnogim pravima te žive u neizvjesnosti i strahu od mogućega protjerivanja.

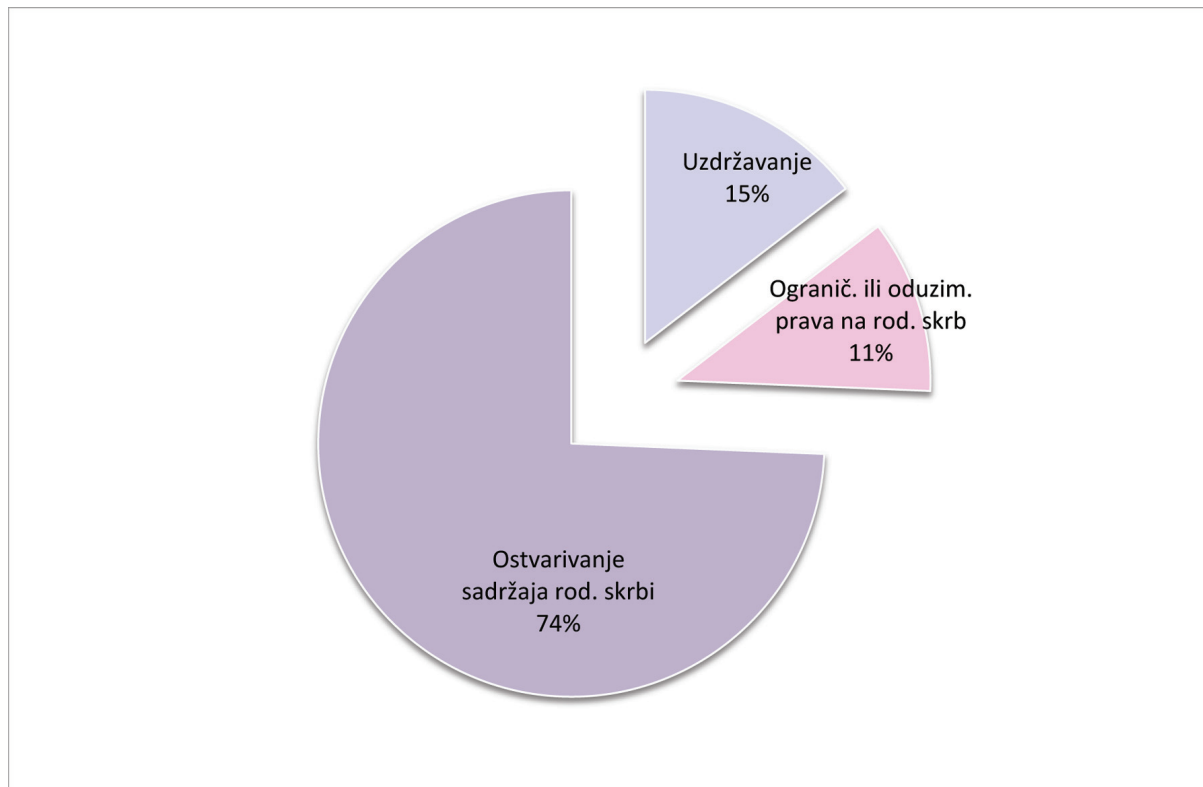
2.1.2 Pravo na privatnost

Postupali smo u povodu 56 pojedinačnih prijava povreda prava na privatnost (što je 26 više nego u 2015.). Obraćali su nam se roditelji, građani, djeca, predstavnici odgojno-obrazovnih i zdravstvenih ustanova te agencija i trgovačkih društava. Prema sadržaju većina pojedinačnih prijava odnosila se na neku od povreda osobnih podataka djece: neovlaštenu objavu ili korištenje fotografija djece ili nekih drugih osobnih podataka, primjerice, imena i prezimena, OIB-a ili adrese, narušavanje časti i ugleda djeteta i to najviše u medijima, zatim institucijama, obitelji te na ostalim mjestima, u kontekstu primjene posebnih zakona. Bilo je upita o videonadzoru i snimanju djece. Neke pritužbe prosljeđivali smo Agenciji za zaštitu osobnih podataka (AZOP), kao nadležnom tijelu koje nadzire provođenje zaštite osobnih podataka ili smo roditelje upućivali na izravno obraćanje Agenciji koja rješenjem može zabraniti određene radnje, narediti otklanjanje nepravilnosti ili predložiti pokretanje postupaka prekršajne ili kaznene odgovornosti, te na druge mogućnosti zaštite sukladno propisima. Zaključujemo da je i dalje potrebno sustavno informiranje građana i pravnih osoba te tijela javne vlasti o tome što su osobni podaci, o potrebi i načinima njihove zaštite i zaštite privatnosti djeteta te o posljedicama nezakonite obrade osobnih podataka. Važno je osvijestiti stručnu i širu javnost o važnosti zaštite i čuvanja privatnosti djece u svim segmentima njihova života.

2.1.3 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb i ove godine su najčešći razlog obraćanja pravobraniteljici za djecu. Primili smo 343 prijave koje se odnose na 474 djece i pet grupa djece. Djeca su bila prijavitelji u 11 slučajeva. Od 343 slučaja u ovoj cjelini, njih 38 odnosilo se na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb. U pogledu prava na uzdržavanje bilježimo 50 prijava koje se odnose na 71 dijete i jednu grupu. I dalje se najveći broj prijava u ovom području, njih 255, odnosi na pitanja vezana uz ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi.

Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb - ukupni broj prijava 2016.

Aktivnosti Ureda pravobraniteljice u ovim slučajevima uključuju praćenje stanja zaštite prava djeteta, upućivanje preporuka i upozorenja, traženje obavijesti o postupanju i relevantne dokumentacije, najčešće od nadležnog centra za socijalnu skrb (CZSS) i policije, komunikaciju s ministarstvima nadležnima za socijalnu skrb i pravosuđe te komunikaciju s roditeljima i djecom koja nam se neposredno javljaju za pomoć.

Prijave se već godinama uglavnom odnose na nezadovoljstvo radom institucija koje vode postupke i provode stručne intervencije radi zaštite djece (CZSS i sudove), nepovjerenje u njihov rad i stručne procjene, prigovore na ponašanje drugog roditelja prema djetetu, posebno u slučajevima **razvoda braka** ili prekida izvanbračne zajednice. Iako je dogovor roditelja o roditeljskoj skrbi u slučaju razvoda braka ili prekida izvanbračne zajednice poželjan, smatramo problematičnim inzistiranje nekih stručnjaka u CZSS-u na postizanju dogovora i njihov pasivan odnos u zaštiti djeteta u onim slučajevima u kojima postoji mala vjerojatnost samostalnog postizanja dogovora između roditelja, na što nam se roditelji pritužuju. Time se u mnogim slučajevima zapravo krše prava djeteta. Najčešće je riječ o slučajevima visokokonfliktnih odnosa između roditelja, kad jedan ili oba roditelja nisu spremni na suradnju, neskloni su preuzeti vlastiti dio odgovornosti za obiteljsku situaciju, nisu dostupni savjetodavnom radu i nisu u stanju sagledati potrebe djeteta. Takve roditelje je važno prepoznati u ranoj fazi rada s obitelji i planirati djelotvorne intervencije usmjerene postizanju zaštite djeteta, kako bi se izbjeglo njegovo izlaganje manipulativnim ponašanjima roditelja i drugim oblicima emocionalnog nasilja.

U CZSS-ima bi trebao biti zaposlen dovoljan broj stručnjaka kako bi se na kvalitetan način mogli uključiti u **rad s obitelji**. Njihove kompetencije treba jačati kroz kontinuirano stručno osposobljavanje i superviziju te posebnu pažnju posvetiti prevenciji njihova profesionalnog sagorijevanja. Potrebno je osigurati sredstva za pravodobno provođenje psihijatrijskog vještačenja roditelja i djece u složenijim slučajevima. Vještačenje bi trebalo rezultirati ostvarivim preporukama o načinu rada s obitelji radi zaštite djeteta i jasno artikuliranim očekivanjima o tome koje se promjene u ponašanju roditelja očekuju. Vrlo je važno ne ustrajati na provođenju mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta koje su se pokazale neučinkovitima te kontinuirano raditi na pronalaženju mjera koje bi jamčile bolju zaštitu djeteta. Stručnjaci koji provode mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu i mjeru intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu moraju imati stručne kompetencije temeljem kojih će se moći nositi s izazovima rada u obitelji, a radi postizanja željene razine zaštite prava i dobrobiti djeteta. Također im treba biti osigurana kontinuirana podrška stručnog tima CZSS-a koji ih je imenovao za voditelje mjere radi zaštite djeteta i trebali bi biti uključeni u edukacije i supervizije slučaja vezanih za obitelji s kojima rade.

Dodatni problem je i to što **nisu osnovani obiteljski sudovi**, kao i to što su sudski postupci dugotrajni. Sucima je potrebno osigurati kontinuirano stručno usavršavanje iz područja razvojne psihologije, psihologije braka i obitelji radi stjecanja znanja koja bi im omogućila bolji uvid i razumijevanje potreba djece različite dobi te cjelokupne obiteljske dinamike u kriznim i stresnim situacijama. Iznimno je važna kvalitetna komunikacija, jačanje suradnje i usklađeno djelovanje među tijelima i stručnjacima koji sudjeluju u procjeni roditeljskih kompetencija i najboljeg interesa djeteta u procesu donošenja odluka radi zaštite dobrobiti i prava djeteta. Provođenje sudskih odluka donesenih radi zaštite djeteta i sukladno procjeni najboljeg interesa djeteta mora biti osigurano i dijete mora biti zaštićeno od samovoljnog postupanja roditelja koji ne poštuje odluku suda. Ostvarivanje **dječjeg prava na sudjelovanje u upravnim i sudskim postupcima** predstavlja osnovu za bolju zaštitu prava djeteta i donošenje odluka u njegovom interesu, ali samo ako se ostvaruje prema postavljenim standardima sudjelovanja i pod pretpostavkom da djeca komuniciraju s educiranim i dobro pripremljenim stručnjacima. To, među ostalim, podrazumijeva preuzimanje odgovornosti odraslih za donošenje odluke, a ne prebacivanje tereta odluke na djecu.

U slučajevima nezakonitog odvođenja i zadržavanja djeteta **izvan zemlje** postoji problem otežanog provođenja odluka o povratku djeteta u zemlju iz koje je nezakonito odvedeno. Roditelje u tim slučajevima upućujemo da se obrate Ministarstvu za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (MDOMSP) koje obavlja poslove Središnjeg tijela po Konvencijama.

Nedostaju savjetovišta za podršku roditeljima i djeci vezano uz pitanja roditeljske skrbi, obiteljske odnose i poteškoće s kojima se susreću roditelji i djeca tijekom odrastanja, što je posebno izraženo u područjima izvan velikih gradskih sredina. Na potrebu razvijanja usluga koje pridonose unapređivanju roditeljskih znanja i vještina i potrebu razvijanja ciljanih mjera i usluga u slučaju pojačane potrebe za podrškom roditeljstvu ukazali smo u našoj preporuci MSPM-u, MRMS-u i MZOS-u, proizašloj iz stručne rasprave „Roditeljstvo i radna uloga“, održane u travnju 2016., u organizaciji pravobraniteljice za djecu.

U dijelu koji se odnosi na oduzimanje prava roditelju na stanovanje s djetetom i povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu drugoj osobi, ustanovi socijalne skrbi ili udomiteljskoj obitelji apeliramo na medije da ne iznose osobne podatke o djetetu, jer takvi postupci mogu naići na nedobronamjerne reakcije okoline i dovesti do toga da dijete bude dodatno povrijeđeno i izloženo neprimjerenim komentarima.

2.1.3.1 Udomiteljstvo, deinstitutionalizacija i posvojenje

U skladu s „Master planom“, kao i Akcijskim planom za provedbu Nacionalne strategije za prava djece u RH za razdoblje od 2014. do 2020. transformirano je šest domova za djecu bez odgovarajuće skrbi u centre za pružanje usluga u zajednici. Međutim, i dalje uočavamo probleme u segmentu alternativne skrbi o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, na koje ukazujemo već godinama. To su: nedovoljan obuhvat djece kroz udomiteljsku skrb zbog nepostojanja dovoljnog broja udomiteljskih obitelji, a posebno specijaliziranih i obitelji u gradovima; neravnomjerna teritorijalna zastupljenost udomiteljskih obitelji; nepostojanje profesionalnog udomiteljstva; nedostatna edukacija i podrška udomiteljima; neuključivanje djece u donošenje odluka vezanih uz njih; nedostatna priprema djece za izlazak iz sustava skrbi te neredoviti obilasci djece u udomiteljskim obiteljima od strane djelatnika CZSS-a.

Prijave i upiti u vezi s udomiteljskom skrbi o djeci najčešće su se odnosili na povratak djece u biološku obitelj, način reguliranja osobnih odnosa s unucima, traženje pomoći od strane udomitelja koji više nisu u mogućnosti skrbiti o djeci s obzirom na njihove specifične potrebe, na otežanu suradnju s CZSS-ima koji „inzistiraju“ na zakonski propisanim uvjetima za obavljanje udomiteljstva te, na postupanja CZSS-a u slučajevima kad se udomiteljima oduzima licenca za obavljanje udomiteljske djelatnosti. Djeca su izražavala želju za promjenom udomiteljske obitelji zbog narušenih odnosa s udomiteljima ili radi nastavka stanovanja s braćom/sestrama koji se nalaze u drugoj udomiteljskoj obitelji.

U području zaštite dječjih prava vezanih uz posvojenje djece postupali smo u pet slučajeva, koji su se odnosili na petero djece. Uglavnom su nam se obraćali posvojitelji, koji žele prvo udomiti, a kad se steknu zakonski uvjeti i posvojiti brata/sestru djeteta koje su već ranije posvojili. Također nam se obraćaju potencijalni posvojitelji upisani u registar posvojitelja, pritužujući se na dugotrajnost postupka.

2.1.3.2. Uzdržavanje

Primili smo ukupno 50 pisanih upita i pritužbi u vezi s djetetovim pravom na uzdržavanje što upućuje na zaključak da i dalje postoje brojne poteškoće u realizaciji ovog prava djece te da je nužno unapređivanje sustava njihove zaštite. Dugotrajnost postupaka, neizricanje privremenih mjera, pojedinačni propusti i postupci sudaca te reguliranje troškova postupka sadržaj su pritužbi koje se odnose na **parnični postupak**. Najčešći sadržaj pritužbi koje se odnose na **ovršni postupak** su: poteškoće u redosljedu ovrhe u situacijama kad se ovrha provodi na novčanim sredstvima putem Fine, nedostatak imovine ili sredstava koji bi se mogli ovršiti, nemogućnost realizacije ovrhe u situaciji kad je ovršenik na bolovanju, dugotrajnost sudskih postupaka, umanjeње ovršenog iznosa uzdržavanja po osnovi naknade za obavljanje poslova u korist Fine i rok od šezdeset dana koji sukladno zakonu treba proći da bi se naložio prijenos zaplijenjenog iznosa na djetetov račun. Pritužbe koje se odnose na **kazneni postupak** odnose se na dugotrajnost i nedovoljne informacije, neučinkovitost, odbacivanje kaznene prijave te pritužbe na sud zbog nedonošenja presude za opoziv uvjetne osude. Na poteškoće nailaze i roditelji i djeca ako obveznik uzdržavanja stanuje izvan RH, prilikom naplate **uzdržavanja iz inozemstva** zbog dugotrajnosti postupka uvjetovanog njihovim međunarodnim karakterom i visokim troškovima prijevoda dokumenata. Primjedbe stranaka vezane uz **privremeno uzdržavanje** odnose se na njegovu visinu (50% zakonskog minimuma uzdržavanja) i ograničeno trajanje njegove isplate na najviše tri godine.

2.1.4 Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja

Prijave nasilja i zanemarivanja 2009. - 2016.

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Nasilje u obitelji	82	75	85	108	85	78	68	68
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	51	83	60	68	76	50	68	79
Nasilje u drugim ustanovama	7	9	11	5	9	18	2	8
Ostalo nasilje	69	49	59	51	48	47	40	42
Zanemarivanje	50	66	58	63	55	70	69	75
UKUPNO	259	282	273	295	273	263	247	272

2.1.5.1 Nasilje i zanemarivanje u obitelji

U vezi s nasiljem prema djeci u obitelji primili smo 68 prijava, no znatno veći broj upita o zaštiti djece od nasilja u obitelji zabilježen je kroz svakodnevne kontakte sa strankama, u kojima su tražene informacija o proceduri prijavljivanja ili su iznošene primjedbe zbog nepostupanja nadležnih institucija (policije, ODO-a, CZSS-a i zdravstvenih ustanova). Najviše prijava (27) odnosilo se na **psihičko nasilje nad djecom u obitelji** kojem su djeca bila neposredno izložena od strane roditelja ili drugih osoba (baka, djedova ili drugih članova šire obitelji) ili su svjedočila konfliktu roditelja i drugih osoba. Primili smo devet prijava o **tjelesnom kažnjavanju djece u obitelji**, kojima je bilo obuhvaćeno 11 djece. Neke prijave pokazale su se neutemeljenima, no neke su dovele do uključivanja socijalne službe te poduzimanja radnji u cilju zaštite prava i dobrobiti djece.

Na **zanemarivanje** skrbi o djeci u obitelji i institucijama ukazuje 75 prijava, kojima je bilo obuhvaćeno 114 djece i pet grupa djece. Od 71 prijave zanemarivanja u obitelji, 38 se odnosilo na sveukupno zanemarivanje zdravlja, školovanja i odgoja, 18 na zanemarivanje odgoja, 12 zdravlja, tri školovanja. Četiri su se prijave odnosile na zanemarivanje djece u institucijama. Škole nam najčešće prijavljuju zanemarivanje djetetova obrazovanja, najčešće u dijelu neredovitog polazanja nastave i izvršavanja školskih obveza. Ured je tijekom 2016. proveo analizu stanja ostvarivanja sadržaja roditeljske skrbi u odnosu na dužnost roditelja da se brinu o redovitom pohađanju obveznog dijela programa kao i ostalih oblika odgojno-obrazovnog rada u koje je dijete uključeno. Zaprimali smo nekoliko prijava o **zanemarivanju skrbi o djeci s TUR u obitelji i institucijama**.

Nekoliko pritužbi odnosilo se na zanemarujuće ponašanje roditelja čija su djeca zatečena u **nedopuštenim noćnim izlascima**, protivno zakonskoj odredbi iz čl. 93. st. 5. Obiteljskog zakona koja propisuje roditeljsku dužnost i odgovornost da djetetu mlađem od 16 godina trebaju zabraniti noćne izlaske bez svoje pratnje ili pratnje druge osobe u koju imaju povjerenje. U odnosu na prethodne godine vidljiv je znatan pad broja djece koju policijski službenici zatječu u nedopuštenim noćnim izlascima, što smatramo dijelom rezultatom kontinuiranih policijskih aktivnosti kao i obavještanja javnosti o zakonskoj obvezi roditelja.

2.1.5.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

Unatoč brojnim inicijativama i preporukama te višegodišnjem ukazivanju na nedjelotvornu zaštitu djece od nasilja, ni ove godine ne vidimo značajnijih pozitivnih pomaka usmjerenih boljoj zaštiti djece od nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama. Ukupno 79 prijava povreda prava djece odnosilo se na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, gdje je ukupno 108 djece bilo žrtvom nekog oblika nasilja. Od toga se 60 prijava odnosilo na **nasilje među djecom** (54 u školi, šest u dječjem vrtiću), a 19 na **nasilje odraslih nad djecom** u školi i dječjem vrtiću. Najveći broj prijava bio je na području Grada Zagreba, potom Zagrebačke županije. Nasilje se iz odgojno-obrazovnih ustanova često nastavljalo na drugim mjestima - na školskom igralištu i u školskom autobusu, a ponajviše na internetu i mobitelu. Prateći prijave povreda nasilja među djecom u odgojno-obrazovnim ustanovama evident-

na je sve niža dob djece počinitelja nasilja, a posebice zabrinjavaju sve grublji pojavni oblici i težina povreda.

Od 19 prijava nasilja odraslih nad djecom u odgojno-obrazovnim ustanovama 17 se odnosilo na školu, a dvije na dječji vrtić. Dio prijava nasilja djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova evidentiran je kao neprimjereno i neetično postupanje odraslih prema djeci te povreda prava na dostojanstvo djeteta u odgojno-obrazovnom procesu. Prijavitelji su nezadovoljni načinom postupanja djelatnika škole i tijela nadzora u takvim slučajevima te zabrinjava neravnopravno i različito tretiranje nasilja: reakcija škole mnogo je snažnija kad djeca počine nasilje prema odraslima nego kad ga čine odrasli nad djecom.

Uloga škole u prevenciji nasilja nezamjenjiva je i neupitna. Zato su nužna veća ulaganja u osnaživanje uloge odgojno-obrazovnih ustanova u univerzalnoj, selektivnoj i indiciranoj prevenciji te poticanje učinkovite prakse i preventivnih programa.

2.1.5.3 Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje

Primili smo 46 prijava koje se odnose na nasilje u drugim ustanovama i na drugim mjestima, od toga je 36 prijava za nasilje na ulici i drugim javnim prostorima, uključujući i susjedstvo djece. Iako ne prima-mo velik broj prijava vršnjačkoga nasilja u **domovima socijalne skrbi**, obilaskom djece na smještaju saznajemo da nasilja ima, no da ga ne prijavljuju iz straha od odmazde, budući da ne vjeruju da će biti bolje zaštićeni nakon prijave. Prijave nasilja vršnjaka u **učeničkim domovima** i za vrijeme **autobusnog prijevoza učenika** ukazuju na potrebu redovite primjene Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, međuresorne suradnje te snažnijeg nadzora djece za vrijeme noćnog boravka u domu i vožnje.

Prijave za **nasilje u specijalnoj bolnici** za liječenje djece s TUR nisu potvrđene, no taj je događaj bio prilika za ponovni poziv pravobraniteljice građanima da svako uočeno nasilje nad djecom **odmah** prijave policiji. I prijave za nasilje u **sportskim klubovima** pokazuju da to područje nije dovoljno regulirano niti nadzirano.

Prijave ukazuju da su djeca slabo zaštićena od nasilja odraslih, **posebice susjeda**, na javnim prostorima te da kažnjavanje počinitelja nerijetko izostaje ili se ograniči na prekršajno kažnjavanje za narušavanje javnog reda i mira, iako ponekad postoje i vidljivi tragovi nasilja na djetetu. Time se zanemaruje nasilničko ponašanje na štetu djeteta i banaliziraju se psihičke posljedice nasilja nad djetetom.

2.1.5.4 Nasilje i druge povrede prava putem interneta i mobitela

U 2016. godini primili smo mali broj prijava povreda prava djece koje su se isključivo odnosile na zaštitu od nasilja putem interneta i mobitela te dvadesetak upita i poziva. No statistički podaci MUP-a ukazuju na značajan porast povreda dječjih prava putem mobitela i interneta. I dalje primjećujemo neinformiranost i nesnalaženje roditelja, dvojbe odgojno-obrazovnih djelatnika i nesankcioniranje povreda prava djece na internetu i mobitelu. Ohrabruje to što je problem povreda prava djece putem interneta i mobitela prepoznat u društvu te raste svijest o tome da je nužna široka prevencija od najranije dobi u kojoj će sudjelovati svi dionici društvene zajednice.

Zaključno o zaštiti djece od nasilja - Nasilje je prisutno u svim segmentima života djece, a praksa pokazuje da sami zakoni nisu dovoljni ako nisu osigurani uvjeti za njihovu provedbu. Zakonsku regulativu i prevenciju posebno je važno dodatno osnažiti u području interneta jer podaci MUP-a pokazuju drastično povećanje kaznenih djela povezanih s internetom, od kojih su mnoga na štetu djece ili su djeca počinitelji. Područje na kojem su djeca vrlo slabo zaštićena jest i nasilje u javnom prostoru. Iako po pojavnim oblicima istovjetno kao nasilje u obitelji i u ustanovama, za koje propisi predviđaju sankcioniranje počinitelja, praksa pokazuje da nadležna tijela nasilje na javnom prostoru ne percipiraju kao nasilje, a počinitelje eventualno sankcioniraju samo za „narušavanje javnog reda i mira“.

2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice

Prava djece kao članova društvene zajednice uključuju pravo na sudjelovanje/participaciju djece koja su, u pravilu, s obzirom na dob, sposobna oblikovati vlastito mišljenje (u obiteljskopравnim pitanjima, školi, sportskom klubu, mjestima obavljanja izvanškolskih aktivnosti i na drugim mjestima), pravo na pristup informacijama, pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi, na slobodno udruživanje i mirno okupljanje i pravo na zaštitu od potencijalno štetnih informacija. U ovo poglavlje uključili smo i temu o odnosu političara prema djeci.

Dobili smo 29 prijava koje su se odnosile na 25 djece i 10 grupa djece. Prijave su se uglavnom odnosile na propitivanje načina ostvarivanja prava djece u sudskim postupcima vezanim za obiteljskopравna pitanja, na izloženost djece neprimjerenim i potencijalno štetnim informacijama te iskorištavanje djece u političke svrhe. U vrijeme izbornih kampanja i zaoštavanja političkih suprotnosti u društvu uočavamo pokušaje iskorištavanja djece u političke svrhe koje se odnose na dovođenje djece na političke i predizborne skupove i prosvjede aktivista te na korištenje dječjih fotografija i izjava u predizbornim kampanjama i u međusobnim političkim obračunima. Pojedine udruge svojim načinom rada i odnosa prema djeci ozbiljno kompromitiraju ideju participacije djece te postoji sumnja je li njihovo djelovanje uopće u interesu djeteta.

U ovom području primjećujemo kako je osnovni problem nepoznavanje i nerazumijevanje svrhe prava djeteta na sudjelovanje u društvu te niska razina osposobljenosti odraslih za komunikaciju i rad s djecom na ostvarivanju tog njihovog prava. Kako bi se ostvarivanje prava djeteta na sudjelovanje u društvu podiglo na višu razinu, nužno je ostvariti preporuke UN-ovog Odbora za prava djeteta, upućenih Republici Hrvatskoj¹, koje ukazuju na potrebu edukacije stručnjaka koji rade s djecom i za djecu o pravu djeteta na participaciju, zatim na potrebu podizanja svijesti djece i odraslih o postojanju ovoga prava te potrebu mijenjanja društvenih stavova o djeci kao pasivnim objektima odluka odraslih. Pritom je izrazito važno djecu informirati, educirati i osnažiti u pogledu ostvarivanja participacijskih prava koja im pripadaju kao članovima društvene zajednice.

2.3 Obrazovna prava

U 2016. primili smo 296 prijava povreda prava djece na odgoj i obrazovanje (57 više nego prethodne godine). U 222 slučaja bila je riječ o povredi prava 253 djece na odgoj i obrazovanje, a u 74 slučaja prijave su se odnosile na grupu djece, odnosno odgojno-obrazovnu skupinu, razred ili ustanovu, zbog čega nije bilo moguće odrediti točan broj djece. Ove prijave predstavljaju 19% od ukupnog broja primljenih prijava pojedinačnih povreda prava djece i na drugom su mjestu po brojnosti, iza prijava povreda prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb.

Uz povrede obrazovnih prava, djeca su u odgojno-obrazovnom sustavu doživljavala i povrede drugih prava, kao što su prava na zaštitu od nasilja, na zaštitu od diskriminacije, na privatnost te zdravstvenih prava, o čemu pišemo u drugim dijelovima izvješća. Najveći broj prijava odnosi se na povrede prava u osnovnoškolskom obrazovanju (163) i u predškolskom odgoju i obrazovanju (82), a potom slijede prijave koje se odnose na srednjoškolsko obrazovanje (51). U 2016. povećan je broj prijava povreda prava u predškolskom odgoju i obrazovanju, u usporedbi s 2015. kada smo primili 51 prijavu, a smanjen broj prijava povreda prava u srednjoškolskom obrazovanju u usporedbi s 2015. kada smo primili 75 prijava. Od ukupnog broja prijava povreda prava djece na odgoj i obrazovanje 28,7% odnosilo se na pojedinačne povrede prava djece s teškoćama u razvoju (85). Prema sadržaju prijave su se odnosile na: dostupnost odgoja i obrazovanja; sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete; kadrovske uvjete te programe i sadržaje; međusobne odnose radnika odgojno-obrazovnih ustanova i njihov utjecaj na djecu; suradnju odgojno-obrazovnih ustanova s roditeljima i drugim tijelima i ustanovama radi zaštite najboljeg interesa djece te na primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju.

¹ Zaključne primjedbe UN-ovog Odbora za prava djeteta o kombiniranom trećem i četvrtom periodičnom izvješću RH, usvojene u rujnu 2014.

U **predškolskom odgoju i obrazovanju** problemi **dostupnosti** i nadalje su vrlo izraženi i odnose se na uvjete i pravila za upis djece u dječje vrtiće, različita pravila i način sufinanciranja boravka djece u dječjim vrtićima od strane osnivača, nemogućnost ostvarenja upisa djeteta u programe predškolskog odgoja te nejednakost uvjeta u kojima se provode predškolski programi. Iako su jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (JLP(R)S) autonomne u određivanju upisnih pravila, ističemo potrebu za ujednačavanjem uvjeta i pravila za upis u dječje vrtiće kako bi se izbjegle nepravedne, a moguće i diskriminatorne odredbe o uvjetima upisa.

U **osnovnoškolskom obrazovanju** prijave su se odnosile na nepostojanje ili nedostatno financiranje prijevoza do škole, lošu prometnu povezanost i nesigurne uvjete prijevoza djece do škole te poteškoće prilikom promjene škole, kad je riječ o djeci koja se školuju prema rješenju o primjerenom obliku školovanja. Budući da neke škole nemaju organiziran **produženi boravak** u školi, MZOS-u smo u povodu početka šk. god. 2016./2017. preporučili da zajedno s JLP(R)S-ima osigura dostupnost produženog boravka ili cjelodnevne nastave učenicima od prvog do četvrtog razreda osnovne škole u svim školama u kojima postoji potreba i interes za takvim oblikom rada.

U **srednjoškolskom obrazovanju** prijave su se odnosile na nemogućnost upisa pojedinog obrazovnog programa, neorganiziranje škole u bolnici i na nemogućnost ostvarenja prava na subvencionirani prijevoz. Obaviješteni smo kako djeci srednjoškolske dobi koja se nalaze na bolničkom liječenju nije osigurana **škola u bolnici** unatoč propisima koji to omogućuju, te smo MZOS-u preporučili veći angažman u cilju osiguravanja škole u bolnici za svu djecu osnovnoškolske i srednjoškolske dobi koja su na bolničkom liječenju.

U **pogledu sigurnosnih, prostornih i organizacijskih uvjeta** u predškolskom odgoju i obrazovanju sadržaj pritužbi i upita bili su broj djece u odgojno-obrazovnim skupinama, nepoštovanje Državnog pedagoškog standarda predškolskog odgoja i obrazovanja (DPS), promjene odgajatelja i promjene u organizaciji rada, prehrana djece, građevinski radovi, nepostojanje videonadzora, ulaženje nepoznatih osoba u dječji vrtić, zdravstvena zaštita djece, sigurnosni i prostorni uvjeti rada. U **osnovnoškolskom i srednjoškolskom** obrazovanju roditelji su se žalili na neopremljenost i dotrajalost školske opreme i namještaja, težinu školskih torbi, dežurstvo učenika, propuste škola u poduzimanju mjera sigurnosti u školi, nepoduzimanje mjera zdravstvene zaštite djece. Javljali su se i upiti o uvođenju školskih uniformi te o osnivanju istospolnih škola. Primali smo i prijave koje su se odnosile na nejednako trajanje zimskog odmora i različito vrijeme početka nastave u drugom polugodištu.

Protoklih godina susreli smo se s odbijanjem odgojno-obrazovnih radnika da primjenjuju mjere prve pomoći djetetu u slučaju dijabetičke kome. U preporukama u povodu početka šk. god. 2016./2017. upozorili smo da se primjena glukagona u slučajevima hipoglikemijske kome ili teške hipoglikemije kod osoba koje boluju od šećerne bolesti tipa 1 ubraja u mjere prve pomoći koje su građani dužni pružiti prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti te smo preporučili suradnju škola s timovima školske medicine u cilju obuke djelatnika i pružanja prve pomoći djetetu u slučaju dijabetičke kome.

Čak se 69 prijava odnosilo na neprimjereno, neprofesionalno i neetično postupanje odgojno-obrazovnih radnika i drugih djelatnika prema djeci te 27 prijava na povredu dostojanstva djeteta u odgojno-obrazovnom procesu. Pritužbe su se odnosile na: različita nasilna i neprimjerena ponašanja prema djeci, nekompetentnost, neprofesionalnost i nepoštovanje pravila u stručnom i pedagoškom radu, povrede prava na privatnost i povrede dostojanstva djeteta, nerazumijevanje prava te različitih vrsta teškoća kod djeteta, kao i nepoduzimanje mjera zaštite prava djeteta od strane odgojno-obrazovnih radnika. Odgojno-obrazovni sustav ne osigurava učinkovite i pravovremene reakcije na ponašanje i postupanje odgojno-obrazovnih radnika koji opetovanim konfliktnim ponašanjem, neodgovarajućim radom i neispunjavanjem obveza izravno rade na štetu djece. Smatramo da bi u postupcima nadzora, osobito onih u kojima postoji potreba za istodobnim postupanjem prosvjetne inspekcije MZO-a i kontrole stručno-pedagoškog rada od strane AZOO-a ili ASOO-a, prosvjetna inspekcija MZO-a te AZOO ili ASOO, trebali provoditi zajedničke timski organizirane nadzore radi istodobnog izravnog uvida i ocjene zakonitosti postupanja i stručno-pedagoške ispravnosti postupanja odgojno-obrazovne ustanove, što bi pridonijelo učinkovitijoj i bržoj zaštiti prava i dobrobiti djece. Odgojno-obrazovne radnike koji postupaju na štetu djece ravnatelji se ustručavaju sankcionirati radnopravnim sankcijama jer izostaje odgovarajuće praćenje, evidentiranje i dokumentiranje rada i ponašanja radnika, a time i materijalni do-

kazi lošeg i štetnog postupanja prema djeci. U povodu početka šk. god. 2016./2017. MZOS-u smo preporučili da škole na odgovarajući način prate, evidentiraju i dokumentiraju takav rad i ponašanje odgojno-obrazovnih radnika.

Sustav nema odgovor ni na situacije u kojima naknadno, nakon završetka školske godine, bude utvrđen neodgovarajući rad učitelja ili nastavnika i ocjenjivanje, a učenici u novoj školskoj godini ostaju oštećeni zbog proteklog nepravilnog rada odgojno-obrazovnog radnika. To je jedan od razloga zbog kojih smo preporučili pojačati i stručno-pedagoške nadzore.

Sudjelovanje djece u postupcima nadzora iskazivanjem vlastitog mišljenja i viđenja problema još je uvijek iznimka, a ne pravilo. Stoga smo MZOS-u preporučili da se u postupcima nadzora razgovara s djecom kako bi ona mogla izraziti svoje mišljenje, budući da rezultati nadzora mogu utjecati na daljnja prava i obveze učenika, a nerijetko i na njihovo daljnje redovno obrazovanje.²

Odgojno-obrazovne ustanove suočavaju se i s problemom postupanja prema radniku u slučaju sumnje na psihičke poteškoće koje utječu ili mogu utjecati na njegovu sposobnost za rad s djecom. Ne postoji odgovarajuća provjera koja bi rezultirala utvrđenjem je li odgojno-obrazovni radnik sposoban za odgojno-obrazovni rad s djecom. Smatramo da bi takvu provjeru bilo potrebno ustrojiti u međusobnoj suradnji nadležnih tijela kao što su MZO, Ministarstvo zdravlja i Hrvatski zavod za zapošljavanje. Takvu bi provjeru trebalo organizirati periodično u okviru postupka licenciranja odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja. Na problem neuspostavljanja sustava licenciranja odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja ukazujemo već niz godina i MZO-u upućujemo preporuke za donošenje pravilnika kojim bi se uredilo to pitanje, kako je i predviđeno ZOOSŠ-om³, no bez uspjeha.

Prijave na programe i sadržaje odnosile su se na: (ne)dostupnost i organizaciju dodatnih sadržaja, kao što su izleti i ekskurzije, organizaciju škole u prirodi, nepostojanje programa koji bi bio alternativa vjeronauku u osnovnoj školi, sudjelovanje djece u vjerskim sadržajima izvan programa vjerskog odgoja u dječjim vrtićima i vjeronauka u školama, sadržaje udžbenika i ostale sadržaje u odgojno-obrazovnom procesu koji nisu u skladu s odgojno-obrazovnim ciljevima.

Potaknuti rizicima i opasnostima uporabe suvremenih tehnologija među djecom, u preporuci upućenoj MZO-u u povodu početka šk. god. preporučili smo da škole posebno upoznaju roditelje i učenike s pravilima sigurne uporabe suvremenih tehnologija i informiraju djecu o posljedicama neprimjerene komunikacije na društvenim mrežama te o načinima postupanja školskih ustanova u slučaju nasilja putem interneta, kao i svakog drugog oblika nasilja, u skladu s Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Kako bi se onemogućilo da se u okviru odgojno-obrazovnih ustanova djeci nude i prezentiraju neverificirani sadržaji raznih udruga i to od strane osoba upitnih kompetencija za rad s djecom, smatramo da bi propisom trebalo odrediti pravila i uvjete za sudjelovanje udruga u odgojno-obrazovnom procesu, odnosno pravila i uvjete pod kojima mogu prezentirati sadržaje i programe unutar odgojno-obrazovnih ustanova.

U odnosu na 2015., bilježimo blagi porast prijava pojedinačnih povreda prava **djece s TUR** na odgoj i obrazovanje sa 78 prijava na 85 u 2016. godini, dok je i nadalje područje najveće zastupljenosti kršenja prava sustav osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Povećan je broj povreda prava učenika s TUR u odnosu na provedbu primjerenog programa školovanja, a učestalost otežane suradnje između odgojno-obrazovnih radnika i roditelja djece s TUR postaje sve izraženiji negativni indikator inkluzivne prakse.

Nedostatnost podrške za djecu s TUR u vidu pomagača u vrtiću i pomoćnika u nastavi i/ili komunikacijskih posrednika, **odbijanje upisa** djeteta u vrtić te **neprovođenje primjerenog oblika školovanja** najčešća su područja u kojima se krše prava djece s TUR. Na razini odgojno-obrazovnih ustanova, potrebno je primijeniti nove metode i oblike rada primjerene mogućnostima svakoga djeteta, dok je na državnoj razini potrebno regulirati i osigurati kontinuum podrške za djecu s TUR u vidu pomagača u vrtićima i pomoćnika u nastavi/komunikacijskih posrednika.

² Jedna od preporuka UN-ovog Odbora za prava djeteta Republici Hrvatskoj je omogućiti sudjelovanje djeteta u sudskim i upravnim postupcima koji se odnose na njega.

³ Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi

Pravobraniteljica za djecu sudjelovala je, zajedno s ostalim članicama Europske mreže pravobranitelja za djecu (ENOC) u izradi *Zajedničke izjave o izjednačavanju mogućnosti za svu djecu u obrazovanju (Equal Opportunities for All Children in Education)* kojom se pozivaju nacionalne vlade, Europska komisija i Vijeće Europe na poduzimanje potrebnih aktivnosti za povećanje jednakih mogućnosti u obrazovanju za svu djecu, a posebice onu u nepovoljnom položaju. Ured pravobraniteljice za djecu je ove godine proveo istraživanje o podršci pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih posrednika za učelnike s TUR. Također smo se, kao projektni partneri, uključili u Nacionalnu kampanju za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom „I ja želim čitati!“.

2.4 Zdravstvena prava

U području zaštite zdravstvenih prava djece postupali smo u povodu 161 pojedinačne prijave koje su se odnosile na 150 djece i 14 grupa djece te u općim inicijativama. Obišli smo tri zdravstvene ustanove i uputili pet preporuka usmjerenih unapređivanju cjelovitoga sustava zaštite. Sudjelovali smo na sastancima s predstavnicima relevantnih institucija i neovisnim stručnjacima te na konferencijama, stručnim skupovima i u predstavljanju rezultata istraživanja koja se odnose na zdravlje djece i ostvarivanje njihovih zdravstvenih prava. Specijalnog izvjestitelja UN-a o pravu na zdravlje smo, na sastanku u kojem su sudjelovali predstavnici svih pravobraniteljskih institucija u Hrvatskoj, obavijestili o našim aktivnostima i uočenim problemima te o preporukama i inicijativama koje upućujemo nadležnim tijelima s ciljem otklanjanja teškoća i poboljšanja u ostvarivanju zdravstvenih prava djece.

Najveći broj prijava (104) dobili smo od institucija, a uglavnom je riječ o obavijestima Sanitarne inspekcije Ministarstva zdravstva (MZ) o njihovom postupanju prema roditeljima koji odbijaju cijepiti dijete. Prijave i obavijesti koje smo dobivali odnosile su se na način organizacije zdravstvene skrbi o djeci i odnos zdravstvenih radnika prema djeci, na zaštitu mentalnog zdravlja djece i zaštitu zdravlja djece s TUR te djece stranaca s privremenim boravkom u Hrvatskoj, problem dostupnosti alkohola i duhanskih proizvoda djeci, nedostatak određenih vrsta stručnjaka (pedijatara, dječjih psihijatara, hematologa, radnih terapeuta, medicinskih sestara, logopeda, psihologa), zaštitu prava djece koja boluju od dijabetesa, boravak roditelja uz dijete tijekom bolničkoga liječenja, štetne prakse i korištenje nekonvencionalnih metoda liječenja djece. Upoznati smo s teškoćama s kojima se u dječjim vrtićima suočavaju djeca čiji su se roditelji opredijelili za veganski ili vegetarijanski način prehrane, a na inicijativu jedne pedijatrice bavili smo se pitanjem jednake dostupnosti vitamina K1, za prevenciju kasnog oblika hemoragijske bolesti novorođenčeta, svoj rizičnoj dojenčadi u Hrvatskoj.

Pedijatrijska palijativna skrb nije razvijena na način koji osigurava odgovarajuću pomoć i podršku djetetu i njegovoj obitelji. Očekujemo donošenje nove Strategije palijativne skrbi u kojoj bi pedijatrijska palijativna skrb trebala biti posebno prepoznata te organizirana u skladu s najvišim europskim standardima. Gorući problem su **uvjeti liječenja djece i adolescenata s teškoćama mentalnog zdravlja**. Korištenje **nekonvencionalnih metoda liječenja** nije normativno uređeno i kao takvo je izvan dohvata nadzora kvalitete usluga i kontrole rada pružatelja tih usluga, sve do situacija koje podliježu kaznenoj prijavi zbog kaznenog djela nadriliječništva. U odnosu na zdravstvenu skrb o djeci s TUR, za određeni broj djece s višestrukim teškoćama, kojima poremećaji mentalnog zdravlja nisu primarna teškoća, zamjećujemo nedostatak dječjih psihijatara za dijagnostiku i tretman. Posebne ustanove koje provode programe odgoja i obrazovanja za djecu s TUR također ističu potrebu za uslugama dječjeg psihijatra koji bi dolazio u njihovu ustanovu.

Najviše prijava odnosilo se na **odbijanje roditelja da cijepi dijete** protiv bolesti utvrđenih *Programom obveznog cijepjenja djece školske i predškolske dobi*. Obračali su nam se i dječji vrtići vezano za postupanje prema Programu zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima te roditelji koji odbijaju cijepiti dijete. Prema navedenom Programu upis djeteta u dječji vrtić uvjetuje se urednim cijepljenjem protiv bolesti iz Programa obveznih cijepjenja, s iznimkom djece koja imaju kontraindikacije na pojedina cjepiva. Prilikom upisa, dječji vrtići moraju provjeriti dokumentaciju o cijepljenju djeteta te uputiti roditelja, skrbnika odnosno posvojitelja, na obvezu cijepjenja djeteta ako ono nije obavljeno. Smatramo kako dosljedno postupanje prema navedenom Programu, donesenom na temelju Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju, pridonosi zaštiti zdravlja sve

djece u kolektivu, uključujući djecu koja zbog zdravstvenih razloga ne mogu primiti cjepivo, te da spomenuto uvjetovanje ne predstavlja diskriminaciju necijepljene djece, u smislu Zakona o suzbijanju diskriminacije.

Smatramo da je potrebno kvalitetnije i cjelovito informiranje roditelja o cijepljenju i podizanje javne svijesti o koristima cijepjenja, u čemu najvažniju ulogu imaju pedijatri, obiteljski liječnici i stručnjaci iz svih županijskih zavoda za javno zdravstvo. Raspravu o tome je li naše društvo postiglo razinu zrelosti koja ostavlja prostor i za eventualno uvođenje drugačijih modaliteta vezanih za obvezatnost cijepjenja pažljivo pratimo, konzultiramo se sa stručnjacima, oslušujemo reakcije drugih institucija koje se bave zaštitom prava djeteta, pratimo rezultate istraživanja. Pritom ističemo da je riječ prije svega o pravu djeteta, koje treba ostati besplatna usluga dostupna svakom djetetu.

2.5 Socijalna i ekonomska prava

Višegodišnja ekonomska kriza te siromaštvo, kao njezina izravna posljedica, ostavljaju velikoga traga na djecu, na njihovu svakodnevnicu i realizaciju različitih dječjih prava. Kako bi se osiguralo da javni proračuni pridonose ostvarivanju prava djece, bez obzira na političku situaciju i krizu, naše aktivnosti već niz godina usmjerene su na uspostavljanje tzv. „dječjeg proračuna“. Riječ je o raspodjeli sredstava za djecu i njihovoj alokaciji u proračunima na nacionalnoj i lokalnoj razini kako bi ih se, neovisno o društvenim (ne)prilikama, ekonomskoj krizi ili elementarnim nepogodama, zaštitilo od rezanja. Pravobraniteljica je u prosincu 2016. predstavila prijevod Općeg komentara br. 19 (2016.) Odbora za prava djeteta UN-a - o izdvajanju sredstava iz javnih proračuna za ostvarenje dječjih prava, koji je taj Odbor objavio u srpnju 2016. Osigurali smo prevođenje izvornoga teksta, kako bismo ga približili svima koji se brinu o pravima djece.

2.5.1 Socijalna prava

Od ukupno 39 prijava u području socijalnih prava, stranke su nam se obraćale pritužbama i upitima vezano uz doplatak za djecu (10), roditeljne i roditeljske potpore (8), osobnu invalidninu (6) te druga socijalna prava. Zamjećujemo kako građani često nisu upućeni u načine i mogućnosti ostvarivanja prava, preispituju informacije koje dobiju od nadležnih tijela ili se pritužuju na postupke pojedinih službenika koje smatraju odgovornima za nepriznavanje svojih prava. Često su zaokupljeni brigama zbog nezaposlenosti, niskih primanja, dugova, kredita, ovrha, problema na koje nailaze u pokušaju zaštite djetetovog prava na uzdržavanje te loših stambenih i materijalnih uvjeta. U realizaciji njihovih prava upućujemo ih na mogućnost korištenja besplatne pravne pomoći. U pogledu ostvarivanja prava djece s TUR iz sustava socijalne skrbi, zdravstvenog i mirovinskog sustava postupci za ostvarivanje određenog prava traju predugo. Pravobraniteljica za djecu reagirala je na medijske natpise i obraćanja roditelja u vezi s uskraćivanjem prava na osobnu invalidninu djeci s Down sindromom te je upozorila MSPM da ostvarivanje njihovih prava ne smije ovisiti o lošoj provedbi zakona ili pak o nepravilnostima i neusklađenostima pojedinih propisa.

Primili smo pritužbe roditelja koji, zbog neudovoljavanja uvjetu dovoljno dugog trajanja prebivališta u jedinici lokalne samouprave, ostaju uskraćeni za jednokratnu novčanu potporu za novorođeno dijete.

2.5.2 Ekonomska prava

Od 87 upita i pritužbi koje se odnose na povrede ekonomskih prava djece, najveći broj vezan je uz pravo na primjereni životni standard (39). Slijede pritužbe koje se odnose na gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova (22), zaštitu imovinskih prava djeteta (19) te prijave vezane uz neprimjerenost oglašavanja (7).

Pravo na primjeren životni standard - Prijave potvrđuju negativan utjecaj ekonomske situacije u Hrvatskoj na standard i uvjete u kojima žive djeca i njihove obitelji. Javljaju nam se roditelji s niskim primanjima i nezaposleni roditelji, koji su zajedno s djecom u sustavu socijalne skrbi, zbog teškoća u osiguravanju odgovarajućeg stambenog zbrinjavanja obitelji i podmirenju životnih troškova te zbog problema glede ispunjavanja obveze uzdržavanja djeteta. Utvrđeni iznosi novčanih oblika pomoći kućanstvu

najčešće su preniski za primjereno zadovoljenje potreba te obitelji ne uspijevaju podmiriti troškove stanovanja i energenata pa zbog neplaćanja ostaju bez grijanja, odnosno bez električne energije što dodatno pogoršava uvjete u kojima žive s djecom.

Gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova - Primili smo 22 pojedinačne prijave, od kojih se pet odnose na povrede prava učenika za vrijeme obavljanja praktične nastave i naukovanja kod poslodavca, deset na nezakoniti rad ili zapošljavanje djece kod poslodavca, dvije na sudjelovanje djece u kulturnim ili umjetničkim aktivnostima te pet prijava građana koji su uočili djecu koja prose. U povodu početka šk. god. 2016./2017. preporučili smo informiranje roditelja i učenika o pravima i zaštiti učenika za vrijeme praktične nastave i vježbi i upozorili smo na štetnost prijedloga da se ukine zabrana noćnog rada djece. Usprotivili smo se prijedlogu da se, osim u slučaju organiziranog prosjačenja, prosjačenje u kojem se koriste djeca više ne sankcionira kao prekršaj, budući da bi se time onemogućila pravovremena i odgovarajuća zaštita djeteta. Već niz godina pozivamo nadležne da reguliraju sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim i promidžbenim aktivnostima, kako uz naplatu, tako i bez naplate. Iako je riječ o području u kojem nema jasno definiranih pravila dječjeg sudjelovanja, i dalje izostaje aktivitet nadležnih tijela za cjelovitije uređenje ovog područja.

Zaštita imovinskih prava djeteta - Pritužbe koje smo primili odnose se na postupanja institucija i pojedinaca iz CZSS-a (vezano uz njihovu raniju nadležnost davanja odobrenja za raspolaganje imovinom), sudova, javnih bilježnika, banaka i Ministarstva financija (vezano za postupak razreza poreza na nekretnine). Praćenjem pojedinačnih slučajeva zamjećujemo da do povreda imovinskih prava djece dolazi uglavnom zato što roditelji, neupućeni i nevjешti u vođenju brige o financijama, nekim svojim radnjama nesvjesno i nenamjerno čine štetu na imovini djece. Iako neće svako postupanje roditelja i svako njihovo raspolaganje imovinom djeteta biti na štetu djeteta, smatramo kako mišljenje MSPM-a (prema kojem roditelj može u razdoblju od jednog mjeseca raspolagati novčanim sredstvima u iznosu do 10.000 kuna), preširoko postavlja prava raspolaganja djetetovom imovinom te da bi, ovisno o okolnostima, svakako trebalo predvidjeti razliku između jednokratne isplate i mogućnosti kontinuiranog podizanja sredstava s računa djeteta.

Neprimjereno oglašavanje - U području oglašavanja najviše smo se bavili pitanjima zaštite djece od neprimjerenog oglašavanja u odgojno-obrazovnim ustanovama, korištenja djece u marketinške svrhe te neprimjerenih sadržaja televizijskih reklama. Neke od ovih aktivnosti nastavak su naših višegodišnjih nastojanja da se unaprijedi položaj djece i uspostavi njihova zaštita od štetnih utjecaja. Kao i prijašnjih godina, naše se inicijative odnose na neodgovarajuću regulaciju oglašavanja na teletekstu nacionalnih televizija (zbog čega se neprimjereni oglasi pojavljuju na naslovnoj stranici teleteksta) te na ograničavanje oglašavanja alkoholnih pića. Posebno zabrinjavaju slučajevi uključivanja djece-srednjoškolaca u promocije zabava u noćnim klubovima, koje se organiziraju u kasnim noćnim satima uz nuđenje alkoholnih pića, u povodu čega smo poduzimali brojne aktivnosti.

2.6 Kulturna prava, slobodno vrijeme i sport

U 2016. godini postupali smo u 23 pojedinačne prijave povreda kulturnih prava djece, od kojih se 13 odnosilo na zaštitu djece u sportu. Ostale prijave odnosile su se na: izloženost vjerskim sadržajima djece nereligioznih roditelja; isticanje vjerskih obilježja u odgojno-obrazovnim ustanovama; nemogućnost provođenja slobodnog vremena učenika prije početka i nakon završetka nastave te za vrijeme odmora na školskom dvorištu; neprimjereno postupanje gradonačelnika prema udruzi izviđača. I ove godine ističemo naše preporuke i upozorenja koji se odnose na nedostatak slobodnih aktivnosti i nejednaku dostupnost tih aktivnosti djeci, nereguliranost rada dječjih igraonica te na nedovoljan broj i nesigurnost dječjih igrališta. Prateći područje kulturnih prava djece uočavamo da nedostaje dobar normativni okvir, kao i odgovarajući prostorni, sigurnosni i kadrovski uvjeti za ostvarivanje kulturnih prava djece.

Zaštita djece koja se bave sportom - Osim u pojedinačnim prijavama, pravima djece-sportaša bavili smo se i kroz upite, sudjelovanja na raspravama i opće inicijative. Područja našeg zanimanja bila su dostupnost sporta i sportskih sadržaja djeci, sigurnost i zaštita djece te kvaliteta sportskih sadržaja. Sportski sadržaji još nisu jednako dostupni svoj djeci, a razlike su izražene s obzirom na sredinu u kojoj djeca ži-

ve, zdravstveni status te materijalni i socijalni status obitelji. Najčešće pritužbe u segmentu sigurnosti i zaštite djece te kvalitete sportskih sadržaja odnose se na neodgovarajuće reguliran status djece sportaša, a tu spadaju i česte pritužbe na neprimjerena i nasilna ponašanja trenera ili drugih osoba prema djeci, na zaštitu privatnosti te na zdravstvenu zaštitu mladih sportaša. U važećim propisima izostaje pojašnjenje statusa i prava djece sportaša, a nisu propisani ni efikasni mehanizmi njihove zaštite. Roditelji i djeca nisu uvijek informirani o samom sportu, njegovim pravilima i rizicima, kao ni o općim aktima sportskih klubova. Česte su pritužbe na teškoće u slučajevima prelaska djece iz kluba u klub.

Smatramo da planiranje, programiranje i upravljanje procesom sportske pripreme djece-sportaša trebaju provoditi isključivo kvalificirani sportski treneri s odgovarajućom stručnom spremom te se zalažemo za uvođenje sustava licenciranja kojim bi se, osim njihovih stručnih kvalifikacija, vrednovala i pedagoške kompetencije. Zakon o sportu i dalje ne sadržava odredbu koja bi propisala obvezu sustavnog praćenja zdravlja djece-sportaša, odnosno njihove redovite periodične preglede, već predviđa tek utvrđivanje opće zdravstvene sposobnosti sudionika na natjecanju, a izostaje i briga o mentalnom zdravlju djece koja se bave sportom.

2.7 Pravosudno zaštitna prava

Tijekom 2016. godine zaprimljeno je 96 prijava koje se odnose na povrede prava djece u pravosudnom postupku. Najveći broj pritužbi odnosio se na pravo na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima (58) i pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe (20). U manjem broju bila su zastupljena obraćanja u vezi s pravom na minimalna jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno (4), pravo djeteta na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine (2) te prava djeteta oštećenika i svjedoka (3). Mnoge prijave rezultat su subjektivnog doživljaja povrede prava, koja provjerom od strane nadležnog tijela nije utvrđena, no neke utemeljene prijave ukazuju nam na područja u kojima su nužne promjene i unapređenja.

Najveći broj pritužbi odnosio se na postupanje djelatnika CZSS i/ili suda u postupcima koji su vezani za visokokonfliktne prekide zajednice roditelja. Iako se pritužuju na navodno neprofesionalno postupanje djelatnika CZSS pritužbe su većinom rezultat nezadovoljstva zauzetim stavom i mišljenjem vezano uz organizaciju budućeg života djeteta u slučaju prekida obiteljske zajednice. Osim toga pritužbe se odnose i na postupanje policije. Najčešće nam se obraćaju roditelji prijavljujući navodno neosnovano privođenje, nasilno ponašanje policajaca prema djeci, nepotrebno dovođenje djece u prostore policije, zadržavanje u policijskim prostorima u neprimjerenim uvjetima, nepoduzimanje mjera kako bi se dijete zaštitilo u slučaju prijetnji i nasilnih ponašanja ili nepravovremenu reakciju policije u slučaju traženja policijske intervencije. U svim slučajevima zatražena je provjera navoda od strane načelnika PU, obaviješteno Ravnateljstvo policije radi praćenja, a u nekim i Služba za unutarnju kontrolu MUP-a. Niti u jednom od prae-nih slučajeva od strane nadležnog tijela nisu utvrđeni propusti policijskih službenika. Izješće MUP-a, Službe za unutarnju kontrolu, otkriva da je tijekom godine utvrđeno da su, od ukupno 63 prijave izravno upućene MUP-u, četiri bile utemeljene te je u tim slučajevima policijskim službenicima izrečeno upozorenje, a u nekima je pokrenut disciplinski postupak zbog teže povrede službene dužnosti.

2.7.1 Zaštita djeteta žrtve i svjedoka u pravosudnom postupku

Unatoč uočenom napretku i dalje postoje problemi u zaštiti i ostvarivanju prava djece žrtava i svjedoka u kaznenom i prekršajnom postupku. Roditelji nam se obraćaju pritužujući se najčešće na **nedostatak konkretnih informacija** od strane tijela koji vodi postupak, sporost u procesuiranju počinitelja i preblage kazne. Ugrožava se pravo djeteta-žrtve na privatnost nedovoljnom zaštitom njegova identiteta. Unatoč proklamiranoj tajnosti postupka, objavljuju se presude kojima se roditelji lišavaju roditeljske skrbi ili bivaju osuđeni za povredu prava djeteta, kao i presude povodom drugih kaznenih djela počinjenih na štetu djeteta te se iznose detalji iz obiteljskog života. U sustavu zaštite djeteta-žrtve ili svjedoka nužna su dodatna ulaganja u tehničku opremljenost i opremljenost prostora, kadrovsku ekipiranost te kvalitetnu i kontinuiranu edukaciju. Usto potrebno je izgraditi sustav podrške i pomoći djetetu sudioniku u pravosudnom postupku, i to ne samo kaznenom, već i prekršajnom, građanskom i upravnom postupku, kako bi se svoj djeci koja se nađu u pravosudnom postupku u ulozi žrtve ili svjedoka osigurao jedinstven pristup i tretman prilagođen individualnim potrebama svakog djeteta.

Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe - Pravobraniteljica za djecu zaprimila je 20 prijava u vezi s pravom djeteta na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe te dvije prijave povrede prava na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine, koje po svojoj prirodi predstavljaju povredu spolnog integriteta djeteta. Najčešće nam se obraćaju roditelji pritužujući se na tretman djeteta koje je doživjelo neki oblik seksualnog iskorištavanja ili uznemiravanja te na odabir i visinu sankcije za počinitelja. Prijave se odnose i na nedovoljnu zaštićenost djece od evidentiranih počinitelja spolnog nasilja nad djecom, koji i nakon osude dolaze u kontakt s djecom. Prateći ovu problematiku možemo zaključiti da Hrvatska nema izgrađen kvalitetan i efikasan sustav zaštite djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Nedostaje sustav potpore djetetu žrtvi spolnoga nasilja kako bi mu se pravovremeno pružila pomoć i odgovarajući tretman da bi lakše prebrodilo traumatska iskustva. Pravosudni sustav, uz poneke pomake, još uvijek nije prilagođen djeci žrtvama te potencijalno ugrožava dijete od ponovne traumatizacije. Sudska praksa je neujednačena, kako u odnosu na tretman djeteta žrtve u postupku, tako i u odnosu na kažnjavanje počinitelja spolnog nasilja nad djetetom. Smatramo da je potrebno osnovati centre za forenzičko ispitivanje djeteta-žrtve u svakom središtu županije ili barem u regionalnim centrima. Nedostatna je edukacija i supervizija stručnjaka. Nema uspostavljenog efikasnog sustava nadzora počinitelja po izdržanoj kazni. Prevencija nije sustavno organizirana i preventivni programi nisu dostupni svoj djeci pod jednakim uvjetima.

2.7.2 Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom

Ostvarivanje prava djece počinitelja kaznenih djela i prekršaja pratili smo na temelju pojedinačnih prijava i obilazaka institucija, medijskih napisa te obavijesti i izvješća drugih tijela. Problematika se odnosi na postupanje službenika policije i granične policije, neodgovarajuće uvjete lišenja slobode i izvršenja mjere istražnog zatvora za maloljetnike, postupanje tijela pravosuđa te izvršenja pojedinih odgojnih mjera. Obaviješteni smo i o neprimjerenim reakcijama pojedinaca, najčešće oštećenika kaznenim djelom, prema djeci osumnjičenoj za kazneno djelo. Iako na temelju prijava na postupanje policijskih službenika prema osumnjičenoj djeci nisu utvrđeni zakonski propusti, višegodišnje primanje sličnih prijava ukazuje na potrebu daljnjeg unapređivanja komunikacijskih vještina i stručnih znanja policijskih službenika. Zbog još uvijek nedovoljne žurnosti i neujednačenosti pravosudnog postupanja, potrebna je kontinuirana edukacija i specijalizacija svih sudionika postupka, kako branitelja djeteta tako i državnih odvjetnika i sudaca, posebice u prekršajnom postupanju. Prekršajni sudovi nemaju ni stručne suradnike izvanpravne struke iako je njihovo zapošljavanje predviđeno strateškim dokumentima. Lišenje slobode djece u sukobu sa zakonom nije usklađeno s propisima i međunarodnim dokumentima ni u istražnom zatvoru niti u uvjetima izvršenja maloljetničkog zatvora za počinitelje prekršaja. Nepovoljni prostorni uvjeti izvršenja odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod za mušku populaciju utječu na učinkovitost ove sankcije. Zbog kontinuirano visoke stope kriminalnog povrata djece nužno je pojavu intenzivnije pratiti i istraživati njezine uzroke i razloge.

2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje

U području zaštite sigurnosti djece u ovoj godini zaprimljena je 51 prijava povreda pojedinačnih prava djece. Obraćali su nam se roditelji ili dijete osobno vezano uz stradanja djece u prometu, na igralištu i u igraonicama te uz ugrožavajuće i štetne utjecaje na djecu, kao što su štetne emisije (onečišćenja zraka), opasnosti od štetnih materijala, uređaja i postrojenja, mina, oružja i životinja, kao i probleme nestale djece. Većina pojedinačnih prijava bila je podloga za predlaganje općih inicijativa sveobuhvatne zaštite djece koje također opisujemo.

Bavili smo se pitanjima ugroženosti djece u prometu te unapređivanjem prometne sigurnosti. Prijave pojedinačnih povreda prava djece odnosile su se na nepravilno prevoženje djece od strane njihovih roditelja ili članova obitelji, nepropisni prijevoz učenika te u najvećem broju ugroženu sigurnost djece zbog nedostatne i nekvalitetne prometno-tehničke infrastrukture. U većini slučajeva prijave smo prosljeđivali nadležnim tijelima, i to: MUP-u i CZSS-ima, kad smo procijenili da je potrebno provjeriti razloge nesavjesnog postupanja roditelja; Ministarstvu mora, prometa i infrastrukture (MMPI), osnivačima škole i MZO-u u slučajevima prijevoza učenika te MUP-u, MMPI-u, Hrvatskim cestama i predstavnicima lokalne zajednice u slučajevima ugroženosti sigurnosti djece zbog prometnica. Uputili smo preporuke MZOS-u o sigurnosti školskog prijevoza i provedbi Programa osposobljavanja za upravljanje biciklom radi zaštite djece kao vozača bicikla.

Dječja igrališta i igraonice su pravno neuređeno područje dječjih aktivnosti zbog čega je ugrožena sigurnost djece. Prijave su se odnosile na neuređenost igrališta, uništavanje sprava za igru i neudovoljavanje sigurnosnim zahtjevima na igralištima te neudovoljavanje uvjetima za rad dječje igraonice. Nema propisanih uvjeta za otvaranje, rad i sigurnost dječjih igraonica, za održavanje i sigurnost igrališta, a ne postoji ni sustav nadzora nad tim prostorima za dječju igru. Niz godina upozoravamo na potrebu uređenja sigurnosti djece na igralištima i igraonicama, propisivanja prostornih, tehničkih i kadrovskih uvjeta njihova rada te nadzora nad ispunjavanjem tih uvjeta.

U 2016. nastavili smo s pratiti zaštitu prava djece od **štetnih imisija** uzrokovanih radom rafinerija u Sisku i Slavanskom Brodu; radom industrijskog pogona za proizvodnju peleta u Gospiću; zračenjem uređaja - baznih stanica, koje su postavljene za potrebe telekomunikacijskog operatera u naselju (blizina stambenih zgrada i dječjeg vrtića); bukom nastalom zbog preleta vojnih zrakoplova. Djeca su izložena i opasnim **pirotehničkim** sredstvima, unatoč stalnoj kontroli prodaje i uskladištenja pirotehničkih sredstava, kao i prigodnoj preventivnoj akciji „Mir i dobro“ MUP-a. Prijave upozoravaju i na ugroženost djece zbog **pasa**, a nadležne službe često ne primjenjuju potpuno kaznene odredbe važećih gradskih odluka o komunalnom redu prema vlasnicima pasa glede nepropisnog načina držanja i kretanja pasa na javnim površinama. Pratili smo i zaštitu prava „**nestale**“ djece koja su napuštanjem doma prepuštena ulici, često bez odgovarajućeg smještaja i skrbi, izložena brojnim rizicima i opasnostima. I kada je riječ otmici, i kad je dijete samovoljno otišlo od kuće ili ustanove u kojoj je smješteno, potraga mora biti brza, učinkovita i operativna.

2.9 Diskriminacija

U 2016. godini primili smo 18 prijava u kojima smo postupali po Zakonu o suzbijanju diskriminacije (ZSD), što je manje nego 2015. kad smo primili 20 prijava. Kao i prethodnih godina, najzastupljenije su prijave u području odgoja i obrazovanja što je još jedan pokazatelj nužnosti sustavne i kontinuirane provedbe građanskog odgoja i obrazovanja kao obveznog sadržaja u svim školama, provedbe preventivnih programa radi učenja djece toleranciji, nediskriminaciji i prihvaćanju različitosti, sustavne edukacije odgojno-obrazovnih radnika o pravima djece i njihovoj zaštiti od diskriminacije te pružanja stručne podrške u radu s djecom. U 14 slučajeva diskriminatorno postupanje prijavljeno je u području obrazovanja, a u ostalim slučajevima u područjima socijalne skrbi, zdravstvene zaštite i stanovanja. U četiri slučaja prijavljeno je diskriminatorno postupanje prema djevojčicama, u šest prema dječacima (u jednom slučaju nije bio poznat spol djeteta) te u sedam prema grupi djece. U deset slučajeva prijave su se odnosile na izravnu diskriminaciju, u tri na neizravnu i u pet slučajeva na uznemiravanje.

Prijave u 2016. počivaju na većem broju osnova diskriminacije nego u 2015. Najzastupljenije su bile prijave po osnovi etničke pripadnosti (3), zdravstvenog stanja (3) i dobi (2), dok se po jedna prijava odnosila na društveni položaj, genetsko naslijeđe, imovno stanje, invaliditet, nacionalno podrijetlo, spol, spolnu orijentaciju i vjeru. Primili smo i dvije prijave višestruke diskriminacije, koje su uključivale diskriminaciju i po osnovi invaliditeta i po osnovi nacionalnog podrijetla. U 10 slučajeva uputili smo preporuke nadležnim tijelima za provođenje nadzora nad prijavljenim tijelom ili osobom ili za neposredno poduzimanje radnji radi otklanjanja diskriminacije i pružanja pomoći i zaštite djeci. U tri slučaja smo javnim upozorenjem ukazali na moguću diskriminaciju.

2.10 Ostala prava i nenadležnost

Tijekom 2016. zaprimljeno je 47 raznih upita i zamolbi o mogućem postupanju Ureda u slučajevima stvarne nenadležnosti pravobraniteljice za djecu, a najčešće je riječ o mogućoj povredi prava odraslih osoba pri ostvarenju nekih prava u raznim sustavima. Takvi podnesci označeni su kao nenadležnost i ostalo. U tim slučajevima podnositelji su upućeni da pokušaju riješiti nastali problem sukladno propisima u sustavima (radni odnosi, obrazovanje, socijalna skrb, obiteljski odnosi).

3 Mreža mladih savjetnika (MMS) – dječje sudjelovanje

Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu - MMS stalno je savjetničko tijelo pravobraniteljice za djecu koje postoji od 2010. godine. Članove biraju djeca iz prethodne generacije MMS-a, uz sudjelovanje pravobraniteljice i odraslih savjetnica koje prate njihov rad.

Članovi MMS-a su savjetnici i suradnici pravobraniteljice te svojevrсни ambasadori, koji svojim vršnjacima prenose informacije o radu MMS-a i pravobraniteljice te ih upoznaju s dječjim pravima i njihovom zaštitom. Pravobraniteljicu upoznaju sa svojim stajalištima o položaju djece u društvu, problemima s kojima se djeca suočavaju u sredinama u kojima žive te predlažu načine njihovog rješavanja. Svoju savjetničku ulogu ostvaruju u neposrednom kontaktu s pravobraniteljicom i djelatnicima Ureda pravobraniteljice za djecu te putem zatvorenog elektroničkog foruma, gdje razmjenjuju mišljenja. Svaki član zastupa vlastito mišljenje i predstavlja samoga sebe, a ne neku skupinu, svoju školu ni grad. U raspravama na forumu članovi MMS-a trajno su aktivni, što je važno radi održavanja kontinuiteta razmjene mišljenja između sastanaka.

Djeca se za članstvo u MMS-u kandidiraju sama, putem javnog natječaja koji objavljujemo u medijima i na našoj web stranici. O objavljivanju natječaja obavještavamo i MZO, putem kojega pozivamo sve osnovne i srednje škole na suradnju, ponajprije da omoguće da svi učenici doznaju za natječaj te da pomognu da se prijave svi koji to žele. Danas je aktivna treća generacija MMS-a čiji je mandat započeo u rujnu 2014. i traje do rujna 2017. Mreža ima 20 članova - djece i mladih u dobi od 12 do 18 godina iz cijele Hrvatske.

Aktivnosti MMS-a u 2016. godini posebno su obilježene predstavljanjem MMS-ove Strategije protiv vršnjačkog nasilja „Stop tišini koja boli!“. Uz to, članovi MMS-a su tijekom 2016. aktivno sudjelovali u raspravama na forumu i u stručnim raspravama, a u sredinama u kojima žive, među vršnjacima i odraslima su aktivno promovirali dječja prava, rad Ureda pravobraniteljice te Mrežu mladih savjetnika.

4 Izdvojena područja zaštite prava djece

(Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece)

Poglavlje *Izdvojena područja zaštite prava djece* donosi priloge koji detaljnije prikazuju stanje i uočene probleme te aktivnosti i inicijative pravobraniteljice za djecu u pojedinim područjima zaštite prava djece kojima se kontinuirano bavimo ili su obilježila naš rad u protekloj godini.

4.1 Prava djece pripadnika nacionalnih manjina

Najčešće prijave povreda prava djece pripadnika nacionalnih manjina odnose se na povredu obrazovnih prava djece pripadnika romske nacionalne manjine, no bavili smo se i ostvarivanjem prava na obrazovanje djece pripadnika češke, mađarske, srpske i talijanske nacionalne manjine. Dostupnost odgoja i obrazovanja, posebice ranog i predškolskog odgoja, i nadalje predstavlja problem za djecu pripadni-

ke romske nacionalne manjine. Ovu godinu obilježile su naše aktivnosti u vezi s rješavanjem stambenog pitanja romskih obitelji u Delnicama. Osim ovih područja, bavili smo se i zdravstvenim pravima, pravosudno-zaštitnim pravima te ekonomskim pravima pripadnika nacionalnih manjina.

4.2. Prava djece s problemima u ponašanju

Odgajno-obrazovni sustav još nema ujednačen i primjeren odgovor na specifične potrebe djece s problemima u ponašanju (PUP) zbog čega nerijetko trpe i druga djeca. Zbog njihovog ometajućeg ponašanja, škole ih nerado prihvaćaju u svoje sredine. Još nije donesen ni predviđeni izvedbeni propis koji se odnos na djecu s PUP u školama. Djelatnici imaju dvojbe oko najboljeg interesa djeteta prilikom primjene pedagoških mjera, posebice preseljenja u drugu školu te oko programa produženog stručnog postupka. Primjereni oblici školovanja određeni djetetu često se ne primjenjuju. Neke sredine, unatoč potrebama, nemaju nijednu školu s posebnim razrednim odjelom za djecu s PUP. Socijalnih pedagoga koji su educirani za rad s djecom s PUP u školama je premalo i nerijetko rade poslove koji nisu sukladni njihovim stručnim kompetencijama. Tretman djece s PUP u odgojnim domovima nije dovoljno diferenciran ni prilagođen specifičnim potrebama svakog djeteta, posebice djevojčica i djece pripadnika romske nacionalne manjine. I dalje se krše prava djece s PUP i s teškoćama mentalnog zdravlja koja su smještena u domove socijalne skrbi. Zbog težine problematike i nedostatnih uvjeta za zadovoljavanje njihovih složenih potreba, domovi nerado primaju takvu djecu, a zbog neriješenog smještaja, nerijetko im se neosnovano produžava stacionarno liječenje na odjelima dječje psihijatrije.

4.3. Prava djece čiji su roditelji u zatvoru

Prijave koje zaprimamo odnose se na nedostatan kontakt djece s roditeljima koji su u zatvoru, najčešće zbog udaljenosti kaznene ustanove od prebivališta djeteta i nedostatka sredstava za putovanje. Neujednačeno je postupanje CZSS-a u dodjeli jednokratne novčane pomoći za ovu svrhu te je potrebno iznaći sustavni i održivi model za to. Zabrinjava i da se duljina trajanja telefonskog kontakta s djetetom uvjetuje ponašanjem roditelja u zatvoru. Kad je riječ o posjetima, djeca istražnih zatvorenika u nepovoljnijem su položaju u odnosu na djecu osoba koje izdržavaju zatvorsku kaznu. Višegodišnja uspješna suradnja našeg ureda i Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa (UZS) rezultirala je velikom prihvaćenošću naših preporuka i brojnim pozitivnim pomacima u zaštiti prava djece čiji su roditelji u zatvoru. Osposobljeni su prostori prilagođeni za posjete djece u svim kaznenim tijelima, no različite su razine uređenosti i opremljenosti. Nisu ujednačena ni postupanja djelatnika u različitim kaznenim ustanovama prema djeci prilikom posjeta. Edukativno-razvojni program zatvorskog sustava „Zatvorenik kao roditelj“ ne provodi se u svim kaznenim ustanovama niti one imaju educiran kadar za njegovo provođenje. No, neke kaznene ustanove uvele su raznolike aktivnosti za unapređivanje roditeljstva, nerijetko u suradnji s civilnim sektorom, a s nekima i sami uspješno surađujemo. Ured je nastavio i međunarodnu suradnju s članicama COPE (*Children of Prisoners Europe*) mreže. Brigu o djeci čiji su roditelji u zatvoru nužno je unaprijediti u sustavu socijalne skrbi i odgoja i obrazovanja, no i tijekom svih postupanja institucija vezano za roditelja koji je prekršio zakon.

4.4 Godišnja konferencija mreže Children of Prisoners Europe – COPE

Pravobraniteljica za djecu i mreža organizacija Children of Prisoners Europe - COPE su pod pokroviteljstvom predsjednice RH Kolinde Grabar Kitarović 20. svibnja 2016. u Zagrebu u Staroj gradskoj vijećnici održali međunarodnu konferenciju pod naslovom „Djeca čiji su roditelji u sukobu sa zakonom: Što je njihov najbolji interes? Kako ga ostvariti?“. Konferencija je zaokružila desetogodišnje bavljenje pravobraniteljice za djecu potrebama i pravima djece čiji su roditelji u zatvoru i višegodišnje aktivno član-

stvo u COPE mreži. Okupila je više od 200 sudionika iz 22 države. Istaknuti stručnjaci iz Hrvatske i inozemstva, među kojima i osnivač COPE mreže Alain Bouregba, iznijeli su ključne odrednice, prijemore i zadaće u zaštiti najboljeg interesa ove ranjive skupine djece.

Nakon Konferencije nastavljene su dvodnevne popratne aktivnosti za četrdesetak članova COPE mreže iz više zemalja. U *Maloj kući dječjih prava* u Zagrebu 21. svibnja održana je opća skupština COPE mreže, a nakon toga i radionica pod naslovom „Cope framing analysis workshop“. Sljedećeg dana, 22. svibnja, članovi COPE mreže posjetili su Kaznionicu u Lepoglavi. Obišli su zatvorske prostore i prostorije u kojima se odvijaju posjeti djece roditeljima te doznali na koji način se štite prava i interesi djece zatvorenika u zatvorskome sustavu u Hrvatskoj.

4.5. Mediji i zaštita dječjih prava

Rad u ovom području uključuje praćenje ostvarivanja zaštite prava djece na privatnost, zaštite od potencijalno štetnih sadržaja te ostvarivanje prava na pristup informacijama i sudjelovanje u medijima. Medijska prava djece zagovarali smo u pojedinačnim preporukama, na stručnim skupovima, raspravama i radionicama za medijske djelatnike, nastavnike i voditelje dječjih filmskih družina te za djecu koja se bave filmskim stvaralaštvom. Putem medija i u suradnji s medijima, pravobraniteljica je kontinuirano pozivala na zaštitu svih dječjih prava te su mediji često izvještavali o njezinim aktivnostima (281 objava u tisku, 114 na radiju, 135 na televiziji i 1019 na portalima). O svojem radu izvještava i putem web stranice www.dijete.hr.

Tijekom 2016. primili smo 23 prijave koje su se odnosile na povredu dostojanstva i prava na privatnost djeteta, najčešće u tiskanim medijima i na portalima. Medijski djelatnici nedovoljno poznaju medijske propise i novinarski Kodeks časti, često ne prepoznaju ranjivost djece ni izrazito rizične situacije koje ih obvezuju na poseban oprez i izvještavanju (djeca u bijegu od kuće, žrtve seksualnog nasilja, izbjeglice, djeca-stranci bez pratnje, djeca čiji su roditelji u sukobu sa zakonom). Stoga je nužno osigurati trajno educiranje novinara i urednika te jasnije formulirati zakonsku obvezu nakladnika da osiguraju takvu izobrazbu. Također i osigurati dosljedno sankcioniranje kršenja medijskih propisa.

Primili smo i 24 pritužbe zbog sadržaja, uglavnom prikazanih na televiziji, koje su prijavitelji procijenili potencijalno štetnim za djecu. Važan korak u zaštiti djece od neprimjerenih sadržaja mogle bi biti **Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija** za nakladnike, koje je donijela Agencija za elektroničke medije, kao i pokretanje portala Medijska pismenost (*medijskapismenost.hr*) za roditelje, djecu i nastavnike. Premda HRT proizvodi i prikazuje sadržaje za djecu i mlade, što je njegova zakonska obveza, valja više ulagati u kvalitetu, raznovrsnost i dostupnost tih sadržaja svoj djeci.

4.6. Djeca u pokretu

Zaštitu djece u migracijama, osobito djece stranih državljana bez pratnje odraslih, pratimo već niz godina promičući njihova prava. U suradnji s Europskom mrežom pravobranitelja za djecu (ENOC) promičemo zaštitu prava djece izbjeglica te smo članica Radne skupine (*Taskforce Children on the Move*) za praćenje zaštite djece od trenutka njihova ulaska u Europu i kretanja kroz europske zemlje, do konačnog odredišta. Nakon otvaranja rute prolaska izbjeglica preko područja RH pravobraniteljica za djecu uputila je preporuke MUP-u radi poduzimanja potrebnih mjera za prihvat djece izbjeglica koja će pomoć zatražiti na našim granicama. Obilazeći ustanove u kojima su smještena djeca bez pratnje, razgovarajući sa stručnjacima koji se bave njihovim prihvatom, civilnim udrugama i drugim dionicima koji se bave ovom problematikom, pravobraniteljica je uočila niz problema koji zahtijevaju sustavni pristup u njihovom rješavanju. Nedostatak specijaliziranih smještajnih kapaciteta, problemi u sustavu skrbnštva, nedostatak prevoditelja samo su neki od uočenih problema koji zahtijevaju žurno rješavanje zbog čega smo uputili preporuku MDOMSP-u.

Preporučili smo da se u sustavu socijalne skrbi osiguraju odgovarajući i dostatni smještajni kapaciteti za djecu bez pratnje u obliku specijalizirane ustanove, stambenih zajednica ili specijaliziranog udomiteljstva sukladno utvrđenim individualnim potrebama svakog djeteta; da se osiguraju usluge prevoditelja za djecu bez pratnje. Upozorili smo da je potrebno osigurati dovoljan broj educiranih, posebno osposobljenih i motiviranih skrbnika i odgovarajuću mrežu podrške skrbniku djeteta bez pratnje i djelatnicima CZSS-a u donošenju i provođenju odluka vezano uz zaštitu djece bez pratnje. Predložili smo da se u suradnji s nadležnim resornim ministarstvima osiguraju uvjeti za ostvarivanje prava djece bez pratnje na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, reguliranje statusa, spajanje obitelji te uspostavu jedinstvene transparentne baze podataka o djeci bez pratnje stranim državljanima u Hrvatskoj.

4.7. Diseminacija međunarodnih dokumenata o pravima djece

Jedna od zadaća Pravobranitelja za djecu jest podizati razinu svijesti o pravima djeteta te pridonositi širenju informacija o važnim međunarodnim i domaćim dokumentima o zaštiti prava djece. Kako bismo sadržaje tih dokumenata učinili pristupačnijim stručnjacima i tijelima nadležnim za ostvarivanje prava djece u Hrvatskoj, u 2016. godini organizirali smo prevođenje, a zatim i javno predstavljanje dvaju važnih dokumenata **Strategije Vijeća Europe za prava djeteta (2016. - 2021.)** (*Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2016 - 2021)*) i **Općeg komentara br. 19 UN-ovog Odbora za prava djeteta o izdvajanju sredstava iz javnih proračuna za ostvarenje dječjih prava** (*General Comment No. 19 (2016) on Public Budgeting for the Realization of Children's Rights*). Riječ je o dokumentima koji sadržavaju važne smjernice za djelovanje državnih tijela i institucija te stručnjaka i organizacija civilnoga društva. Strategiju VE za prava djeteta (2016. - 2021.) predstavili smo u Hrvatskome saboru u suradnji sa sarsorskim Odborom za obitelj, mlade i sport, a Opći komentar br. 19 o izdvajanju sredstava iz javnih proračuna za ostvarenje dječjih prava u *Maloj kući dječjih prava*, okupivši predstavnike svih relevantnih ministarstva, institucija i stručnjaka.

4.8 Udruga i zaštita dječjih prava – prijedlozi poboljšanja

Prateći rad udruga koje rade s djecom i za djecu susreli smo brojne primjere dobre prakse, ali, nažalost, i neke posve oprečne. Možda je najupečatljiviji primjer udruga koja je u svome programu imala i zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja, čime je ciljala na djecu kao potencijalne korisnike usluga, a kojoj je jedan od osnivača i predsjednik udruga pravomoćno osuđen zbog najtežih kaznenih djela na štetu djece te je zbog počinjenih djela izdržao dugotrajnu kaznu zatvora. Ovaj slučaj zorno prikazuje slabosti i pravne praznine u području djelovanja udruga. Promjene koje je donio Zakon o udrugama (ZOU) nisu uklonile rizike i nedorečenosti koje ugrožavaju prava i dobrobit djece. Na to smo upozoravali tijekom 2013. i 2014. godine prilikom donošenja ZOU i prilikom inicijative za izmjenu ZOU koju smo uputili u veljači 2016. Tada smo, ne sporeći Ustavom RH i međunarodnim dokumentima zajamčeno pravo svakog pojedinca na slobodno udruživanje, upozorili da **zaštita najboljeg interesa djeteta i njegovog prava na sigurnost predstavlja interes društvene zajednice u cjelini i iznad je subjektivnog prava pojedinca**. Zato smo predložili da se u odredbama ZOU propiše načelo sveobuhvatne zaštite djece koje bi podrazumijevalo da obavljanje djelatnosti udruga, kojima se direktno ili indirektno pružaju usluge djeci ili se dolazi u kontakt s djecom, nije dopušteno određenom krugu osoba⁴, da članstvo i aktivnosti djece u udruzi trebaju biti primjereni njihovoj dobi, tjelesnom, psihičkom i moralnom razvoju i vještinama, te da bude osiguran nadzor nad radom udruga, djelatnostima i pružanjem usluga čiji su korisnici djeca.

4 Osobama kojima traju sigurnosne mjere izrečene temeljem Kaznenog zakona (NN 125/11, 144/12, 56/15 i 61/15.) i Kaznenog zakona (NN 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 11/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08. i 57/11.), osobama koje su pravomoćno osuđene ili se protiv njih vodi kazneni postupak za neko od kaznenih djela iz glave IX, X, XVI, XVII i XVIII Kaznenog zakona (NN 125/11, 144/12, 56/15 i 61/15.), te za neko od kaznenih djela iz glave X, XIII, XIV i XVI Kaznenog zakona (NN 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 11/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08. i 57/11.) te osobama prema kojima je izrečena prekršajno-pravna sankcija i/ili kojima traje zaštitna mjera propisana Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 137/09, 14/10 i 60/10) .

5 Preporuke pravobraniteljice za djecu

Preporukama, upozorenjima i prijedlozima pravobraniteljica za djecu ukazuje institucijama, tijelima ili osobama na potrebu postizanja više razine zaštite dječjih prava i interesa. Tijekom 2016. uputili smo nekoliko stotina preporuka koje su se odnosile na zaštitu prava pojedinog djeteta ili vezano uz pojedinačni predmet, no u ovom poglavlju govorimo o **općim preporukama upućenim u cilju unapređivanja zaštite prava veće grupe ili sve djece u Hrvatskoj**. Nadležnim tijelima uputili smo 59 takvih preporuka, upozorenja i stajališta, i to u području: obrazovanja (19), zaštite ranjivih skupina djece (11), pravosuđa (8), zdravlja (5), zaštite imovinskih interesa djece (4), medija i oglašavanja (5), zaštite od nasilja (1), obiteljsko pravne zaštite (2), ostvarivanja prava na sudjelovanje (2), zaštite sigurnosti (1) i prava na slobodno vrijeme (1).

6 Normativne aktivnosti

U donošenju propisa pravobraniteljica sudjeluje dajući prijedloge i mišljenja na nacрте propisa, inicirajući njihovu izmjenu ili donošenje novih te sudjelujući u radu saborskih odbora. Tijekom 2016. sudjelovali smo u postupku donošenja 21 propisa koji su se odnosili na prava djece. Očitovali smo se i dali mišljenje i prijedloge na dva strateška dokumenta, Nacionalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom (2016. - 2020.) i Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije te na prijedloge propisa po sljedećim temama: Obiteljskoppravna zaštita, Statusna prava djece, Pravosudna zaštita, Zaštita ranjivih skupina djece, Mediji i oglašavanje te Zaštita od nasilja.

7 Istraživačke aktivnosti

U 2016. godini proveli smo dva istraživanja - jedno se odnosilo na podršku pomoćnika u nastavi/stručnih komunikacijskih posrednika u obrazovanju djece s TUR, a drugo na smještaj, organizirano stanovanje i boravak djece i mladih u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centrima za pružanje usluga u zajednici.

U istraživanju o pomoćnicima/posrednicima sudjelovalo je 150 institucija (županije, gradovi, općine, škole). Rezultati ukazuju na nepostojanje jasnog zakonodavnog okvira za osiguravanje podrške pomoćnika/posrednika, nedostatno financiranje ovog modela podrške, nedovoljno znanje pomoćnika/posrednika o potrebama učenika s TUR, prekasno uključivanje pomoćnika/posrednika u razred te nemogućnost pronalaska zamjene u kratkom vremenskom roku, u slučaju potrebe.

Drugo istraživanje proveli smo u svrhu praćenja procesa deinstitucionalizacije i transformacije domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Vidljivo je smanjenje broja djece i mladih na smještaju i organiziranom stanovanju. Međutim, broj djece mlađe od sedam godina se povećao. Uočeno je povećanje broja djece obuhvaćene uslugom boravka u institucijama, što govori o prepoznatljivosti ove socijal-

ne usluge u lokalnoj zajednici. Važno područje zaštite dječjih prava odnosi se na maloljetne trudnice i majke s djecom. U odnosu na prethodnu godinu manje je djece u domovima i centrima za pružanje usluga u zajednici s ispunjenim zakonskim uvjetima za posvojenje. Zabrinjavajući je podatak da mali broj djece održava redovito kontakte s roditeljima, te je potrebno intenzivirati djelovanje CZSS-a u dijelu poticanja roditelja na veću angažiranost u skrbi o djeci.

8 Obilasci ustanova za djecu i drugih mjesta

Prema godišnjem planu obilazaka i aktualnim potrebama te temeljem zakonske ovlasti i prava pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještena kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, pravobraniteljica, njezine zamjenice i savjetnici obišli su u 2016. godini 76 ustanova i lokacija: pet ustanova socijalne skrbi; sklonište za žrtve nasilja; centar za posebno skrbništvo; dva centra za socijalnu skrb, dvije udomiteljske obitelji i udrugu udomitelja za djecu; dva prihvatilišta za tražitelje azila i prihvatni centar za migrante; 38 odgojno-obrazovnih ustanova; tri zdravstvene ustanove; devet kaznenih i osam policijskih ustanova, te tri romska naselja. Zapažanja o zaštiti prava i dobrobiti djece u ovim institucijama, ocjenu stanja i preporuke za moguća poboljšanja detaljnije navodimo u cjelovitom Izvješću.

9 Ostale aktivnosti vezane za zaštitu i promicanje prava djece

U 2016. Ured pravobraniteljice organizirao je 12 stručnih skupova, rasprava, prezentacija i drugih manifestacija. Također je ostvario nekoliko izdavačkih projekata. Objavio je infografiku/brošuru MMS Strategija protiv vršnjačkog nasilja „Stop tišini koja boli!“ na hrvatskom i na engleskom jeziku, zatim katalog izložbe učeničkih likovnih radova „Poznajem i poštujem dječja prava“ te istoimeni zidni kalendar za 2017. godinu. Ove su publikacije dostupne i u digitalnom obliku na web stranici www.dijete.hr. U digitalnom je obliku objavljena i publikacija „Vršnjačko istraživanje o dječjem sudjelovanju u školskom okruženju“, također na hrvatskom i na engleskom jeziku. Pravobraniteljica i njezini suradnici su na brojnim skupovima u Hrvatskoj održali ukupno 45 izlaganja te su u različitim publikacijama, samostalno ili u suautorstvu, objavili ukupno devet tekstova. Pravobraniteljica surađuje s brojnim institucijama, nevladinim i drugim organizacijama, pruža podršku različitim projektima u zaštiti djece te im za održavanje aktivnosti ustupa prostor Male kuće dječjih prava, pri svome Uredu u Zagrebu.

10 Susreti, razgovori i suradnja s djecom

Važno područje rada pravobraniteljice za djecu su susreti, razgovori i suradnja s djecom s kojom se pravobraniteljica i njezini suradnici susreću u odgojno-obrazovnim ustanovama, tijekom obilazaka u zdravstvenim ustanovama, u učeničkim i domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te ustanovama u kojima se nalaze djeca s problemima u ponašanju. Ti su nam susreti dragocjeni izvor informacija o načinu na koji djeca žive svoja prava i važan putokaz u radu. Vrijedan iskorak u suradnji s djecom je mogućnost susreta u *Maloj kući dječjih prava*, koji je prilagođen grupnom i radioničkom načinu rada s djecom. U ovom dijelu izvješća opisujemo susrete s djecom u prostoru naših ureda u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu te u okviru manifestacija u organizaciji drugih subjekata. U prigodi obilježavanja Međunarodnog dana prava djeteta u *Maloj kući dječjih prava* pravobraniteljica je zajedno s djecom svečano otvorila izložbu učeničkih radova pod naslovom „Poznajem i poštujem dječja prava“, kao rezultat suradnje s učenicima Škole za primijenjenu umjetnost u Rijeci.

11 Međunarodna suradnja

Međunarodnu suradnju u cjelovitom Izvješću prikazujemo kroz suradnju s međunarodnim organizacijama i tijelima te mrežama organizacija od kojih su najznačajnije Europska mreža pravobranitelja za djecu (ENOC), Mreža pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe (CRONSEE) i Children of Prisoners Europe (COPE), kroz bilateralnu suradnju s različitim predstavnicima inozemnih organizacija, institucija, tijela ili neovisnih stručnjaka te kroz sudjelovanja na međunarodnim skupovima, od kojih smo neke organizirali, na nekima izlagali ili održali uvodni ili pozdravni govor, a neke smo pratili. Posebno ističemo da su pravobraniteljica za djecu i međunarodna organizacija Children of Prisoners Europe - COPE 20. svibnja u Zagrebu organizirali međunarodnu konferenciju pod naslovom „Djeca čiji su roditelji u sukobu sa zakonom: Što je njihov najbolji interes? Kako ga ostvariti?“, te je bila domaćin popratnih aktivnosti nakon konferencije za četrdesetak članova COPE mreže iz više zemalja (opća skupština COPE mreže, radionica pod naslovom Cope framing analysis workshop i posjet Kazionici u Lepoglavi).

12 Ostale aktivnosti regionalnih i središnjeg ureda

Preporuka UN-ovog Odbora za prava djeteta iz 2004. godine, o potrebi daljnjeg jačanja političke, ljudske i financijske potpore uredu pravobranitelja za djecu u svrhe olakšavanja i promicanja učinkovitog rada tog ureda na lokalnoj razini, utjecala je na proširenje Ureda te su tijekom 2007. godine otvoreni uredi (izdvojene jedinice) u Splitu, Osijeku i Rijeci. Iskustvo kroz razdoblje od deset godina rada regionalnih ureda, potvrdilo je očekivanu bolju dostupnost Ureda stranakama, kao i jednostavnije djelova-

nje savjetnika regionalnih ureda na područjima županija koje pojedini ured pokriva. Središnjem i regionalnim uredima svakodnevno se osobno ili telefonom obraćaju stranke, u pravilu s područja na kojima uredi djeluju. U promociji prava djece regionalni uredi djeluju prema teritorijalnom načelu, a sve ostale administrativne, organizacijske i koordinacijske aktivnosti obavljaju se jedinstveno iz središnjeg ureda u Zagrebu. Rad svih ureda te pregled vrsta i broja povreda dječjih prava po pojedinoj županiji saždani su u cjelovitom izvješću.

13 Ustroj i financijsko poslovanje

Zakonom o pravobranitelju za djecu, Poslovníkom pravobranitelja za djecu i Pravilnikom o unutarnjem redu, propisani su djelokrug poslova, ustroj i broj državnih službenika potrebnih za rad Ureda pravobraniteljice za djecu. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove u kojima, uz pravobraniteljicu i dvije zamjenice, od planiranih 23, radi 16 državnih službenika. U 2016. nije bilo novih zapošljavanja niti su uzimane zamjene za dvije savjetnice pravobraniteljice za vrijeme roditeljnoga dopusta. Tijekom godine surađivali smo s Ministarstvom uprave i Povjerenicom za informiranje i sukladno posebnim propisima postupali i dostavljali im tražena izvješća, vodili registre te prisustvovali edukacijama.

Ured pravobraniteljice za djecu radi na četiri lokacije: u Zagrebu - Nikole Tesle 10, Osijeku - Šetalište Petra Preradovića 7, Splitu - Braće Kaliterna 10 i Rijeci - Trpimirova 2. Poslovni prostori u Zagrebu, Osijeku i Splitu su u vlasništvu RH i nama dodijeljeni na korištenje. Prostor u Rijeci je zakupljen od Grada Rijeke, kojem ističe ugovor 21. lipnja 2017. te smo u dogovorima s Ministarstvom državne imovine o pronalasku odgovarajućeg prostora za rad u vlasništvu Republike Hrvatske, odnosno davanju suglasnosti na zakup poslovnog prostora na određeno vrijeme. Svi naši prostori zadovoljavaju uvjete za realizaciju programa rada. Posebno ističemo *Malu kuću dječjih prava*, prostor Ureda pravobraniteljice za djecu u prizemlju zgrade zagrebačkog ureda predviđen za rad s djecom i volonterima (učenicima i studentima), susrete s djecom i rad Mreže mladih savjetnika.

Proračun Pravobranitelja za djecu iznosio je 4.664.201,00 kuna, a planiran je sukladno Strateškom planu za razdoblje od 2016. do 2018. te Planu i programu rada za 2016. Proračunskim sredstvima raspolagalo se sukladno Zakonu o proračunu, Zakonu o javnoj nabavi i ostalim propisima o poslovanju proračunskih korisnika, kao i prema smjernicama Ministarstva financija i Državne riznice. Proračun je izvršen u 98,18% iznosa, odnosno s 4.579.312,29 kn. Tijekom godine ostvarena je vrlo dobra suradnja s Ministarstvom financija i Državnom riznicom. Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2016. izrađeno je u zakonskome roku te je dostavljeno Državnoj reviziji i Fini.

14 Zaključak

Pravobranitelj za djecu, kao nacionalno tijelo za zaštitu ljudskih prava, neovisno i samostalno prati usklađenost propisa s Ustavom Republike Hrvatske, Konvencijom o pravima djeteta i drugim relevantnim međunarodnim dokumentima. Pravobranitelj u toj zadaći prati povrede pojedinačnih prava, ali proučava i opće pojave i načine povrede prava kao i reakcije sustava na navedene povrede. Pravobranitelj djeluje proaktivno, promičući i zagovarajući prava djece, kao i reaktivno, nakon što su se pojedine povrede već dogodile.

Govoreći o radu pravobranitelja za djecu, a u odnosu na stanje prava djece u RH, kontinuirano podsjećamo kako je jedan od zadataka pravobranitelja praćenje stanja prava djece na svim razinama. U tom praćenju, pravobraniteljica može doći do zaključka da je u pojedinom segmentu stanje relativno dobro, odnosno da je smjer kretanja povoljan. Također, što je češće, posebice s obzirom na brojnost prijava, pravobraniteljica ukazuje na nedostatke i potrebe poboljšanja sustava, na svim razinama. Pri tome mislimo na nužnost stalnog poboljšanja zakonodavnog okvira, njegove dosljedne primjene, osiguranje materijalnih i kadrovskih pretpostavki za kvalitetnu provedbu, ulaganje u ljude i njihovu kontinuiranu i sveobuhvatnu edukaciju. Također, nužno je mijenjati poglede i stavove društva, tzv. „svijest“, što zahtijeva vrijeme i strpljenje. Međutim, to ne smije biti izgovor za odustajanje od dosegnute ili međunarodnim ugovorima zajamčene razine zaštite ljudskih/dječjih prava.

Od iznimne je važnosti uvijek iznova podsjećati na četiri temeljna načela iz Konvencije o pravima djeteta, a to su **nediskriminacija, najbolji interes djeteta, pravo na život i razvoj, te sudjelovanje djece**. Za svako dijete vrijedi svako od ovih načela zasebno, ali što je važno istaknuti jer se ponekad zaboravlja, i sva načela zajedno.

Najčešća područja kršenja dječjih prava, prema prijavama pravobraniteljici za djecu u 2016. godini, su:

- Prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb (343),
- Obrazovna prava (296),
- Zaštita od nasilja i zanemarivanja (272),
- Zdravstvena prava (161), od čega najviše prijave odbijanja cijepljenja djeteta;
- Pravosudno zaštitna prava (96) i
- Ekonomska prava (87).

Područja najčešćih povreda prava ili barem prijava povreda prava (jer procjenjujemo da povreda ima i u područjima u kojima se one ne prijavljuju u većem broju, a također su vrlo važna, poput prava na sudjelovanje djece) signaliziraju i područja prioriteta djelovanja različitih dionika u sustavu, uključujući i aktivnosti pravobraniteljice za djecu. No, mnogo je i povreda prava djece koja se ne mogu vidjeti izravno kroz prijave i koje ne možemo svrstati u samo jednu kategoriju prava. Zapravo, govorimo o pojavama koje u hrvatskom društvu utječu na sve građane, pa tako i na djecu.

Prije svega mislimo na **siromaštvo djece**. Dakako, djeca u pravilu samostalno ne zarađuju, već u većini slučajeva, žive u obitelji pogođenoj siromaštvom. Siromaštvo u društvu, pa tako i siromaštvo djece, utječe na povrede prava ili smanjenje mogućnosti ostvarivanja prava djece u različitim segmentima. Građani se pritužuju da su davanja iz socijalne skrbi nedostatna za život. Siromaštvo utječe na obrazovna i zdravstvena prava, na pravo na igru i slobodno vrijeme. No, siromaštvo zasigurno utječe i na mogućnost ostvarenja ljudskih prava u širem smislu, na pristup pravosuđu i slično. Rezultati različitih istraživanja pokazuju kako je stopa siromaštva djece u Hrvatskoj vrlo visoka. Ona je za oko sedam posto veća od prosjeka europskih zemalja, a stopa dugotrajnog siromaštva djece u nas je izrazito visoka - veće stope imaju samo Bugarska i Rumunjska, pokazali su rezultati istraživanja. Najvećem riziku od siromaštva izložena su djeca koja žive u kućanstvima s većim brojem djece, s nezaposlenim roditeljima i roditeljima nižeg stupnja obrazovanja.⁵ U vezi s time čini se da će ostvarivanje prava djece na općoj razini, sada i ubuduće, ovisiti ponajviše o sustavnim, sveobuhvatnim i učinkovitim mjerama borbe protiv dječjega siromaštva u Hrvatskoj.

I nadalje, kao jedan od temeljnih problema hrvatskog društva vidimo veliku **nejednakost jedinica lokalne samouprave**. Prije svega pri tome mislimo na ekonomsku snagu tih jedinica, koja se posljedično reflektira i na brojnost i sadržaj usluga za djecu. Kontinuirano podsjećamo na nejednake mogućnosti djece iz pojedinih ruralnih područja, otočkih ili drugih udaljenih sredina. Djeci nisu osigurane jednake mogućnosti i jednaka „startna pozicija“ u obrazovanju, mogućnosti pristupa različitim zdravstvenim uslugama i drugo. Čak ni aktivnosti civilnoga sektora, koji u mnogim situacijama pomaže državi i lokal-

⁵ Na zagrebačkom Ekonomskom institutu 21. ožujka 2017. predstavljani su rezultati istraživanja „Dječje siromaštvo i strategija nošenja sa siromaštvom kućanstava u Hrvatskoj“, kojim je bilo obuhvaćeno 207 kućanstava i anketirano 99 djece. Rezultate, koji upućuju na visoku stopu siromaštva djece u Hrvatskoj, predstavio je voditelj projekta Paul Stubbs i drugi stručnjaci.

nim sredinama osiguravajući raznovrsne sadržaje i usluge za djecu, u pojedinim selima, gradovima ili općinama u Republici Hrvatskoj uopće ne postoje.

Stoga smatramo da, kad je riječ o određivanju prioriteta temeljem Konvencije o pravima djeteta, nužno je sve aktivnosti i mjere koje provodi država postaviti tako da djeca i ostvarivanje njihovih prava imaju prednost. Smatramo da bi bilo nužno neke od usluga koje u ovom trenutku financiraju jedinice lokalne samouprave odrediti kao nacionalni prioritet u smislu (su)financiranja s nacionalne razine. Primjer za to može biti financiranje predškolskog odgoja i obrazovanja u kojemu smo jedna od država na čelju u okviru Europske unije.

S tim u vezi, pravobraniteljica za djecu prevela je Opću preporuku br. 19 Odbora UN-a za prava djeteta koja se odnosi na donošenje tzv. „dječjega proračuna“. Preporukom Odbora UN-a nastoji se ukazati državama članicama na važnost sustavnog i transparentnog alociranja te iskazivanja sredstava koja se u nacionalnim proračunima, kao i onima lokalnih razina, izdvajaju za potrebe djece. Pravobraniteljica je, u suradnji s Ministarstvom financija potaknula javnu raspravu u potrebi izrade „dječjeg proračuna“ te se nadamo da će država iznaći mogućnosti za ostvarenje sadržaja preporuke Odbora za prava djeteta.

Naposljetku, Izvješće o radu koje imate ispred sebe kombinacija je izvješća o radu pravobraniteljice za djecu, kao i ocjena stanja prava djece, iz perspektive pravobraniteljice za djecu, a temeljena na podacima iz prijava povreda prava djece te suradnje s gotovo svim dionicima u društvu. Nadamo se da će ovo izvješće poslužiti - osim samoj svrsi predviđenoj Zakonom, a to je podnošenje izvješća Hrvatskome saboru - kao stalna podloga i izvor relevantnih i korisnih podataka za različite dionike u društvu, saborске zastupnike, medije, stručnu te širu javnost.